Tom

DE
S. ALBERTO
CONFESSORE
TERTII ORDINIS S. DOMINICI
DISSERTATIO HISTORICA.

DE
S. ALBERTO
CONFESSORE
BERGOMENSI
CREMONÆ DENATO
TERTIO ORDINI S. DOMINICI
ADJUDICANDO
DISSERTATIO HISTORICA

Bononiæ jam edita, & recèns aucta.

MEDIOLANI MDCCXLVI.

In Regia Curia, apud Josephum Richinum Malatestam,
Regium Ducalemque Typographum.

SUPERIORUM PERMISSU.

AD LECTOREM.

ANnus jam decimus labitur, quo Pater Hermenegildus Todeschini Mantuanus, Sacræ Theologiæ Magister Ordinis Prædicatorum, Quæsitor Generalis S. Officii Cremonæ (nunc Mediolani) *diligenter exquisitis, congestis, atque discussis monumentis ad res gestas, institutum, & cultum S. Alberti Bergomensis pertinentibus, emortualem ejus Epocham a nonnullis Scriptoribus per errorem, vel oscitantiam Seculo XII. affixam emendare, multisque ostendere, eum Tertio Ordini S. Dominici nomen dedisse, pro ea, qua pollet, eruditione nisus est. Laboris sui specimen Romam misit expendendum, ubi hactenus servatum,*

tum,

tum , usui aliquando futurum . Nunc verò cum in manus nostras inciderit , ejusmodi visum est , quòd si latinè redditum , ac bono in lumine positum Eruditis exhibeatur , non suadere modò , sed persuadere rem possit , omnique dubitatione summota , Prædicatorum Ordini S. Albertum vindicare . Id aggressi sumus veritatis amore , cui nec tempus , nec oblivio præscribere possunt . An illud etiam simus consecuturi , vacuis ab omni præjudicio Lectoribus statuendum permittimus . Scribebam Anno 1741.

INDEX

INDEX

Capitum hujus Dissertationis.

Die 14. Octobris 1746.

IMPRIMATUR.

P. F. Thomas Franciscus Bassi S. T. M., & Vicarius Generalis S. Officii Mediolani.

Franciscus Curionus Archipresbyter S. Eusebii pro Eminentiss. & Reverendiss. D. D. Card. Puteobonello Archiepisc.

Vidit Julius Cæsar Bersanus pro Excellentissimo Senatu.

CAPUT I.

Vitæ S. Alberti Synopsis.

ALbertus e Pago Villæ Oneæ (*a*) Vallis Serianæ (*b*) prope Clusonum non ignobile Agri Bergomensis Oppidum sub initium Seculi XIII. (*c*) agricolis parentibus ortus est. Eorum artem secutus a primis annis agriculturam exercuit, coluitque domesticum agrum, exiguum illum quidem,

(a) *Vulgò* Villa d'Ogna, *quod Pagum uno circiter milliario distat ab altero nuncupato* Ogna, *& per Cavitellum* Aonium *ad A.* 1279. *in Annalibus Cremonensium, quorum alterutrum asseritur Natale solum S. Narni primi Bergomensis Episcopi a Patre Cœlestino Ord. Capuccinorum ex nobilissima Familia Martinenga progenito, in Historia Ecclesiastica Bergomensi p.* 2. *Vol.* 1. *cap.* 17. *cum aliis ab ipso relatis*.

(b) *A Serio Flumine illam interluente*.

(c) *Nativitatis ejus Annum incertum relinquimus. Altum de illo apud Scriptores silentium. Joseph Bressianus in Vita S. Alberti Cl. illum consignat ad A.* 1125., *sed*

ſed ab aliquibus potentioribus Bergomatibus (*d*) vehementer expetitum, a quibus propterea diuturnis moleſtiis affectus eſt. Sed Vir pacis amantiſſimus, terrenorumque contemptor, quo ſe perſecutorum invidiæ ſubduceret, ac pietatis officiis, quibus a puero impensè deditus fuerat, liberiùs vacaret, Patriâ, & Patrimonio relictis, Cremonam ſeceſſit, ejuſque civitatis incolatum ſelegit. Ut verò jam arreptam Chriſtianæ perfectionis viam ſecuriùs curreret, Fratribus Ordinis Prædicatorum in Cœnobio S. Gulielmi tunc agentibus, ſe ſe ſpiritu imbuendum, dirigendumque commiſit, ab iiſque Fratrum de Pœnitentiâ (*e*), quos etiam Tertii Ordinis S. Dominici vocant, habitum enixè efflagitatum accepit. Studium illi orationis aſſiduum, Eccleſiæ, Sacramentorumque frequentia, profunda humilitas, mira in peregrinos hoſpitalitas, & infirmorum cura, ſumma abſtinentia, omniumque virtutum exer-

cùm emortualis Epocha S Alberti referenda ſit ad A. 1179., ut infra oſtendemus, ea opinio nulla veritate fulcitur. Rectiùs igitur nativitatem ejus tranſtulimus ad initium Seculi XIII. Anno minimè deſignato.

(d) *Suardos eos fuiſſe ſcribit Cavitellus in Annal. Cremon. ad A. 1279.*

(e) *Fratrem de Pœnitentia S. Dominici illum fuiſſe latè oſtendemus cap. 5. & 6.*

exercitatio, quas inter eminebat caritas in Deum, & proximum. Nam quidquid labore manuum (*f*) sibi acquirebat, vix seposito, quod ad victus diurni parcitatem sufficeret, totum in pauperes erogabat. Quod ægrè admodum ferens ejus uxor (*g*) sanè rixosa, ac permolesta diù patientiam, & longanimitatem ejus exercuit. Sed profusam Viri liberalitatem miraculis aliquando Deus probavit; (*h*) nam cibi, quos e domo ad pauperes tulerat, intacti prorsus in ejus mensa apparuerunt. (*i*) Religionis, & pietatis causâ, multas ad Loca Sancta peregrinationes suscepit, Romanam nempe, Compostellanam, atque Hierosolymitanam. Nonnulla in iis profectionibus miracula ab illo edita feruntur;

A 2 cùm

(f) *Arte aliqua, & corporali labore S. Albertum victitasse omnes tradunt Scriptores. Lanificium exercuisse scribit Cavitellus. Vino ferendo operam impendisse tradunt Chronicon Parmense, & Placentinum. Vid. Summ. n. I & II. ac vetusta est apud Cremonenses traditio; unde & vini portitores ejusdem Civitatis, & Bergomi, eum sibi in Patronum delegerunt; verùm in Civitate Vicensi Provinciæ Cathalauniæ lanæ Operarii ipsum Pro-Patrono venerantur.*

(g) *Uxorem habuisse, nullis tamen susceptis liberis, tradunt Marius Mutius, Bressianus in Vita ejusdem, aliique.*

(h) *Narratur hoc Miraculum apud Vitæ Scriptores, & in Chronico MS. Ecclesiæ S. Matthiæ.*

(i) *Novies Romam profectum, octies Compostellam, scribit Cavitellus.*

cùm enim deficiente viatico operam ſuam cum aliis meſſoribus cuidam locaſſet, atque temporis compendio diuturnam ſociorum operam longè ſuperaſſet, invidiâ conciti ferream incudem inter fœnum ab illo ſecandum clanculùm abſconderunt, quo ejus falx obtunderetur. At ille fraudis ignarus incudem, velut molle gramen, cum fœno per medium ſecuit, falce prorsùs illæſa. Semel etiam e Compoſtellano itinere Cremonam redux, cùm ad Padi ripam conſtitiſſet, transjectionem humilitèr petens, quòd naulo ſolvendo non eſſet, repulſam a Vectoribus paſſus, ſtrato ſuper aquas Pallio, flumen ſicco veſtigio trajecit, indicto Miraculi ſilentio duobus ejus rei Spectatoribus, donec ipſe in vivis ageret. (*k*)

Denique poſt multas peregrinationes, labores, & merita, Cremonæ in ſupremum incidit morbum, quo ſe proximè moriturum intelligens (*l*) ſacris Myſteriis enixè flagitatis,

(k) *Leguntur hæc Miracula apud Marium Mutium, Joſephum Breſſianum, & laudatum Chronicon MS.*

(l) *Sacrum Viaticum e manibus ſumpſiſſe Parochi S. Sepulcri ſcribit Cavitellus. Alii verò narrant, cunctante Sacerdote ad Viaticum ei deferendum vocato, Columbam apparuiſſe, quæ Sacræ Hoſtiæ particulam roſtro deferens, in os ejus immiſit. Quare S. Alberti Imagines exhiberi ſolent cum Columba Eucharistiam ei porrigente.*

tis, devotèque susceptis obdormivit in Domino Nonis Maji 1279. Æra Urbis Campanæ nullo pulsante in ejus transitu sonuisse fama est; (*m*) Cùmque in Cœmeterio Ecclesiæ S. Matthiæ sepulcralis fossa ejus corpori designaretur, frustra id tentatum est, pollinctoribus eo loci terram nusquam effodere valentibus; sed in effossum, ut creditur, divinitùs locum in Choro ejusdem Ecclesiæ magnâ populi frequentiâ, & celebritate illatum est, plurimisque statim cœpit clarere miraculis, quorum famâ excitati proximarum Urbium accolæ frequentes ad ejus sepulcrum convolarunt. Auctâ in dies miraculorum gloriâ, & Cremonensium erga illum pietate decentiorem in locum sub Altari ejus nomini inscripto, sacræ ejus exuviæ translatæ sunt. Illius Festum die 7. Maji Cremonæ, in Pago Villæ Oneæ, & alibi, solemnitèr celebratur.

(m) *Apud laudatos Scriptores, & in Chronico Parmensi, nec non Placentino*. Vid. Summ. num. V.

CAPUT II.

De Epocha emortuali S. Alberti consignanda ad Annum MCCLXXIX.

CUm plerique Vitæ S. Alberti Scriptores ejus mortem consignent ad A. 1190., quo certè S. P. Dominicus nullum Ordinem instituerat, operæ pretium est, falsam, atque præjudicatam hanc opinionem ab imo convellere, antequam demonstrare aggrediamur S. Albertum Tertio Ordini S. Dominici nomen dedisse. Id verò præstabimus omni argumentorum genere, atque in primis eorum, quæ positiva dicuntur, a Scriptoribus nimirum synchronis, supparibus, aliisque optimæ notæ depromta.

I. Eorum agmen ducit Scriptor Chronici Parmensis, editi a Cl. Muratorio Tom. 9. Rer. Italic. Script. incipientis ab A. 1037., ac desinentis in A. 1309. Ejus author Anonymus floruisse videtur labente XIII., & ineunte Seculo XIV., ut monet laudatus Muratorius in Præfatione. Is verò ad A. 1279. hæc habet: „ Item eodem Anno quidam „ Bonus Homo de Cremona, nomine Al- „ bertus, qui fuerat Portator Vini, sive Leo- „ ni-

„ nifer, obiit Cremonæ, & ad Sepulturam
„ ejus apparuerunt magna mirabilia, ut di-
„ ctum fuit. *Vid. Summ. num. I.*

Hoc Chronicon Parmense descriptum etiam invenitur in pervetusto libro membranaceo existente in Archivo Monasterii S. Joannis Evangelistæ Parmensis, ut ex Authentico illinc recepto.

II. In eodem Opere Rer. Italic. Tom. 8. editum est: *Memoriale Potestatum Regiensium*, Authore Anonymo, qui dubio procul vivebat A. 1290. narrat enim se adfuisse Reate, cùm ad eam Urbem consûgit Nicolaus III. Rom. Pontif., quod quidem eo Anno contigisse scribit Platina in ejus Vita. Igitur ad A. 1279. hæc habet: „ Et dicto tempore ap-
„ paruerunt Miracula B. Alberti, qui stabat
„ Cremonæ, & qui fuerat unus Portator in
„ dicta Civitate, & in multis aliis Civitati-
„ bus, & Locis. „ Porro ea miracula contigisse statim ab ejus obitu tradunt omnes Vitæ Scriptores.

III. Petrus Maria Campi in Hist. Eccles. Placentiæ Tom. 2. lib. 15. pag. 77. col. 1. ad A. 1195. agens de S. Alberto, exhibet Fragmentum, seu Paragraphum Chronici Placentini, ubi mors S. Alberti consignatur ad diem sextam Maji, quæ in Sabbatum incidit A. 1279.

 S. Al-

S. Alberti tempora attigiſſe videtur Scriptor ille ; nam de ejus miraculis, populorumque frequentia ad ejus ſepulcrum, tanquam de re præſenti loquitur. In hoc laudato Fragmento S. Alberti obitus diei ſextæ Maji, ſeptimam tamen ingredienti, certè affigitur, ut ſervatâ Hiſtoriæ fide conjicere licet.

IV. Dominicus Bordigalus in Hiſt. MS. Familiarum Cremonenſium pag. 18. ſub titulo Viciniæ S. Matthiæ, mortem S. Alberti conſignat ad A. 1279. Scriptorem illum vixiſſe ad A. uſque 1532. tradit Cl. Ariſius in ſua Cremona Literata. *Vid. Summ. num. III.*

V. Jacobus Gaddius Civitatis Cremonæ Cancellarius, qui floruit circa A. 1532. teſte laudato Ariſio in Opere MS., cui titulus, *Extractio multarum Hiſtoriarum, & Chronicorum*, ad eumdem A. 1279. mortem figit S. Alberti. Exſtant duo prælaudata MSS. apud Cl. Franciſcum Ariſium Patriæ Hiſtoricum. *Vid. Summar. num. IV.*

VI. Vita, ſeu Legenda MS. S. Alberti, quæ exſtabat in Archivo Eccleſiæ S. Matthiæ exarata uſque ab A. 1587. a Jacobo Pochetti dictæ Eccleſiæ Rectore, qui res narratas accepiſſe tradit a Bono Lamo prædeceſſore ſuo, qui vixit Annos 85., & a P. M. Fr. Julio Ferrario

rario Ord. Prædic. Quæsitore Fidei Cremonensi, & Provinciali utriusque Langobardiæ A. 1565. S. Albertum denatum refert ad An. 1269. (satiùs tamen ad A. 1279.) Ita alia Legenda, seu Narratiuncula, quæ servatur apud Parochum Villæ Oneæ, & ex stylo, quo compacta est, phrasim redolet desinentis Seculi XVI. vel XVII. ineuntis, eo quia in ipsa S. Ignatius Lojola Soc. J. Fundator non alio, quàm Patris titulo donatus, cui cohæret Chronicon Parmense confectum a Bartholomæo Valestri Parmensi ab A. nostræ Salutis 1076. usque ad A. 1335. *ut in Summ. num. V.*

VII. Cæsar Specianus Episcopus Cremonensis in Sacra Visitatione Ecclesiæ Paroch. S. Matthiæ, & recognitione Sepulcri, & Reliquiarum S. Alberti, hæc habet: „ Reliquiæ „ sunt istæ, videlicet Corpus B. Alberti Con„ fessoris sine Capite, & Brachio, collocatum „ in Arca marmorea super Altare, qui obiit „ A. Dom. 1269. die 7. Maji, qui dicitur „ fuisse Bergomensis ex Villa Ogna. „ Habita est ea recognitio die 25. Septembris 1599., exstatque ejus documentum in Archivo Episcopali Cremonæ.

In prælaudatis Monumentis Rectoris Pochetti, & Speciani Episcopi consignatur decen-

cennio ante mors S. Alberti errore, crediderim, Amanuensis, vel lapsu Pochetti, a quo, ut videtur, illum exscripsit Cancellarius Episcopalis; facilè enim mutatur numerus *69.* in *79.*

VIII. Ludovicus Cavitellus Historicus Cremonensis in Annalibus deductis ad A. usque 1583. mortuum tradit S. Albertum An. 1279. *Vid. Summ. num. VI.*

IX. His adnumerandus venit P.Cœlestinus Ord. Capuccinorum in Hist. Tripartita Ecclesiastica Bergomensi typis excusa Brixiæ Anno 1618. in prima hujus Dissertationis impressione (quo duce non comperio) pro adversis Castris recensitus, p. 2. vol. 2. lib. 21. cap. 7. qui expresse fatetur S. Albertum A. 1279. ad Superos evolasse Cremonæ die 7. Maji.

X. Cl. Carolus Sigonius de Regno Italiæ Tom. 2. lib. 20. antiquæ editionis fol. 221., in novissima verò Mediolanensi fol. 1092. Epocham mortis S. Alberti ad A. 1279. adscribit his verbis: „ Cremonæ verò Albertus quidam „ Vini Portator mortuus, tanta, atque adeò „ mirabilia sanctitatis edidit signa, ut omnium in se oculos, mentesque converterit; „ quo factum est, ut ad ejus Sepulcrum invisendum ingens accolarum numerus ad-

„ vo-

„ volarit . „ Quæ verba in eamdem inclinans Sententiam Abraham Bzovius in Annalib. Ecclesiasticis Tom. 13. pag. 800. sub An. 1279. n. 17. adamussim transcripsit.

XI. Idcirco ab hac Sententia non adeò abhorrere censendus est Martinus Antonius Guerini, Cathedralis Bergomi Canonicus, Sac. Theol. & J. U. Doctor in Synopsi rerum, & temporum Ecclesiæ Bergom. typis recusa Bergomi A. 1734., cum absolutâ Vitæ D. Alberti exscriptione, hoc epiphonemate ipsam concludat: „ De eo succosè, & eruditè Si-
„ gonius in Regno Italiæ Tom. 2. lib. 20.
„ fol. 221., licèt possit esse mendum typo-
„ graphi referendo ad A. 1280. (accuratiùs
„ transumpsisset 1279.) loco 1290. ejus mor-
„ tem. „ Quamobrem circumspectus Auctor non est ausus quidpiam pro certo definire; sed in ancipiti Epocham emortualem S. Alberti reliquit, lapsum, quem opinabatur, in Impressorem potiùs, quàm in celeberrimum Scriptorem dubitantèr regerendo.

XII. His omnibus coronidem imponat Franciscus Arisius in Serie Chronologica Prætorum Cremonæ, qui ad A. 1279. chronologicum lapsum circa Annum emortualem S. Alberti emendat, in quem impegerat ex aliorum Sententia in sua Cremona Litterata. CA-

CAPUT III.

Argumentis negativis idipsum evincitur.

QUi Epocham mortis S. Alberti ad Annum retulerunt 1190. aut 1195. id nullâ fecerunt Historici coævi auctoritate; sed nec ullum habent Sententiæ suæ assertorem, aut testem, qui scripserit ante medium Seculum XVI.

I Sicardus Episcopus Cremonensis vitâ functus A. 1215. qui Chronicon Cremonense deduxit ad A. 1213., exstatque Tom. 7. Rer. Italic. Script. pag. 523. ne verbulum quidem, aut volam habet S. Alberti; tametsi ad An. 1198. S. Homoboni Confessoris Cremonensis luculentèr meminerit. Incredibile est autem eum, qui ad priores Annos leviora, & minuscula ad Ecclesiam suam Cremonensem pertinentia commemorat, silentio præteriisse Sancti Viri mortem, miraculorum famâ circumquaque vulgatam, & Cremonensis Ecclesiæ fastis jure accensendam, si ea contigisset circa ejus tempora, ac præsertim paucis ante S. Homoboni obitum annis; quapropter mirari subit, quàm fidentèr Joseph Bressianus in Vita S. Alberti cap. 16. scribat, Sicardum cum suo

Ca-

Capitulo exequiis B. Alberti interfuisse, miracula admiratum esse, ejusque Canonizationis acta confecisse.

II. In Brevi Chronico Cremonensi Authoris Anonymi edito Tom. 7. Rer. Italicar. Script. pag. 631., & deducto ab A. 1096. usque ad A. 1232. altum est de B. Alberto silentium, quamquàm & S. Homoboni, & translationis Corporum Sanctorum Archelai, & Himerii mentio fiat. Porrò Scriptorem illum vel ignorasse, vel silenda duxisse crebra, atque illustria miracula, quæ ad B. Alberti Sepulcrum statim ab ejus morte universæ Langobardiæ gentes vocarunt, ne injectâ quidem tanti Viri mentione ab Historico, qui eâdem in Civitate, eademque circa tempora floruit, quibus ille denatus est, nemo prudens adfirmaverit.

III. In Martyrologio MS. Capituli Cremonensis exarato usque ab Anno 1181. quod servatur in Archivo ejusdem Capituli ex dono cujusdam Alberti Presbyteri, multæ leguntur additiones Sanctorum, qui XII. & XIII. Seculo floruerunt; nullum tamen ibi legitur S. Alberti nomen, nullum ejus mortis documentum; quamquàm prælaudatus Albertus Presbyter mortem obierit A. 1208., uti ad

cal-

calcem ejusdem Martyrologii notatur, cui adjectum est Necrologium desinens in Annum 1270.

CAPUT IV.

Quis Author falsæ Epochæ emortualis S. Alberti, & quæ erroris occasio.

NUllum invenimus Scriptorem, qui ante M. Antonium Benaleum Bergomensem S. Alberti mortem anteferat ad Annum usque 1190. Scripsit ille de Vita, & rebus Gestis SS. Bergomensium Commentarios, quorum fides, & authoritas quanti habenda sit, paucis videamus.

I. Monet P. Donatus Calvi Augustinianæ Congregationis Langobardiæ Scriptor satis eruditus in Ephemeride Sacro-profana Bergomi Tom. 2. pag. 639. laudatum Benaleum *Devoti* nomine vulgo indigitatum, floruisse Seculo XVI., nimirum circa A. 1550. is autem morte præventus Commentarios suos imperfectos reliquit, nec usquam typos viderunt. Illos tamen Antonius Canonicus Guarnerius ex Decreto Dominorum Decurionum Bergomensium diligentèr expolitos, & auctos Bergomi

A.

A. 1584. typis evulgavit; nihilominùs in præfatiuncula prolusoria differens de præfato Benaleo, ejusque Commentariis, hæc habet: „ Sed tamen quòd Is ante nobis ereptus est, „ quàm extrema manus accessisset, ejus opus „ tam a perfectione aberrat, ut non solùm „ multa corrigenda, plurima tollenda, alia „ addenda fuerint; sed etiam totius rei ordi- „ nem mutare coactus sim; quod ille sine „ dubio præstitisset, si in longiores Annos vi- „ tam traduxisset. „ Verùm in Guarnerii Opere hujus S. Alberti Vita desideratur.

Hoc idem animadverterunt Bollandi Continuatores in Vita S. Alberti ad diem 7. Maji; sed eo consilio a Guarnerio omissam S. Alberti Vitam suspicantur Bollandiani, quòd S. Albertus tametsi Bergomensis, in alieno solo, hoc est, Cremonæ denatus est. At hæc conjectura levis admodum videtur, cùm eodem in opere Guarnerius de S. Barnaba differat, quanquam nec Bergomi ortum, nec ibi Sepulcrum habuerit, sed quòd vulgò feratur Bergomenses ad Christianam Fidem ejus operâ, & prædicatione conversos. Quare crediderim potius Vitam S. Alberti a Benaleo incuriosè scriptam, ac rebus dubiis, falsisque refertam, quòd Guarnerio minus probaretur, consultò, pru-

prudenterque ab illo prætermissam; quinimò, si fides adhibenda est eruditis Viris, Canonico Martino Antonio Guerinio, & Doctori Jo. Baptistæ Angelinio Bergomatibus, ac impræsentiarum Patriæ Historiæ consultissimis, post editam a Bartholomæo Pellegrino Vineam Sacram Bergomensem A. 1553., & laudatum Opus Guarnerii, Benaleani Commentarii nullibi hodie reperiuntur.

II. Bartholomæus de Pellegrinis Presbyter Bergomas in Vinea Sacra Bergomensi, quam vulgavit A. 1553. ex Commentariis Benalei, quos in eo Opere laudat, emortualem S. Alberti Epocham ab illo hausit, & adoptavit. Igitur ante hos rerum Bergomensium Scriptores neminem vidimus, qui mortem S. Alberti ad finem referat Seculi XII. eique synchronum faciat S. Homobonum.

III. At Bartholomæi de Pellegrinis fidem elevant duo ex ipsius Concivibus, & Historicis; prælaudatus Martinus Antonius Guerinus, qui non semel Pellegrinum circa annorum Chronologiam errasse demonstrat; quippe pag. 54. suæ Ecclesiasticæ Synopsis hæc scribit: „ Notandus hic magnus anachronysmus „ Auctoris nostri Pellegrini, dum scripsit, Reginam Teutpergam, seu Teutbergam, vi-

„ xisse

„ xisse in Diœcesi nostra Seculo X., cùm non „ essent Auctori nota conciliabula prædicta, *tria* „ *nempe Aquisgranensia*, & Bullæ Pontificis Nicolai *Primi*; imò ad tollendum Anachronismum, Vita, & Gesta Piæ Reginæ claudenda sunt in decursu Seculi antecedentis, & „ corrigendus ipse Pellegrinus p. 2. Vineæ „ cap. 16. „ Deinde accuratior P. Cœlestinus p. 2. vol. 2. lib. 17. agens de S. Alberto Fundatore, & primo Abbate Monasterii Pontidæ animadvertit, Barth. Pellegrinum in hist. hujus S. Abbatis in plures, ingentesque chronologicos errores incidisse. Primò, si Hugo Septimus Abbas Cluniacensis Bergomum petiisset, ut monasticum Cucullum, & Regulas impertiretur Pontidensi Alberto, apud quem A. 868. Teutperga ab Aulâ diverterat, ut tradunt Bergomenses; (*a*) & Hugo lucis usuram amiserit A. 1109., consequens esset, hunc Abbatem plusquàm ducentos annos vixisse. Secundò, si idem Pellegrinus Epocham mortis Teutper-

(a) *Teutpergam Reginam Lotharii Uxorem Bergomum non venisse; benè verò Romam accessisse A. 867., & ab Adriano Secundo in Gallias remissam, ejusdem Pontificis literæ testantur. Idcirco Bergomenses Scriptores allucinantur, dum Teutpergam, quæ apud Pontidæ Abbatiam moram traxit, Reginam esse immeritò jactitant; ut ex Annalibus Ecclesiasticis colligi potest.*

gæ adnotavit sub A. 1047. nono Calendas Augusti, fas est ipsam apud Abbatias S. Ægidii de Fontanella, & Pontidæ vixisse annis 179. & ducentum quoque ætatis suæ superasse. Tertiò, incredibilis emergit contradictio in eodem Auctore Critices imperitô; quia cùm asseruerit, Teutpergam diem extremum obiisse post Sanctum Albertum, secum manifestè pugnat; nam mortem Alberti Abb. refert ad A. 1095., & Teutpergæ ad A. 1047. Quàm sint sublestæ fidei (non ad invidiam, sed ad veritatem detegendam sint dicta), & quot absurdis Guarnerius, de Pellegrinis, & Mutius suas consperserint historias, referentur loca ex Cœlestino collecta *in Summ. num. IX.*

IV. Benalei, & de Pellegrinis vestigia presserunt sequiores Historici, qui de S. Alberto quidpiam scripsere; nimirùm Marius Mutius, qui inter Vitas SS., & BB. Bergomensium Italicè cusas A. 1614., & recusas A. 1621. Vitam edidit S. Alberti, seu veriùs paraphrasim eorum, quæ de Illo Pellegrinus compendiô scripserat. Qua de caussa in eosdem immanes Chronologiæ errores lapsus est, ac in alium absurdiorem, narrans S. Homobonum præcipuum fuisse Cremonæ Dynastam, penès quem moderandæ Civitatis resi-

debat

debat auctoritas A. 1080., quo S. nostrum Albertum illuc pervenisse oscitantèr adstruit, & apparatu satis splendido ab Homobono exceptum, etiamque inter Aulæ Magnates honorifico loco, si annuisset, habendum. Cùm extra omnem aleam S. Homobonus mercatoriam artem exercuerit, uti apud omnes Scriptores Cremonenses, & in Lectionibus a S. Sede pro ejusdem Festo approbatis enunciatur, *ut in Summ. n. X.* P. Donatus Calvi in Ephemeride Sacro-profana edita Mediol. 1676. p. 2. pag. 26. nobis minimè obest; quia absque Scriptorum delectu dictam concinnavit lucubrationem, & suam opinionem de Epocha mortis S. Alberti a præcitatis turbidis fontibus hausit.

V. Et forsan, cùm ad eosdem combiberint fontes, in eamdem ferè abiere sententiam Exotici, seu non Bergomenses Scriptores = Antonius Campi in Historia Cremonensi edita A. 1583. pag. 26., tametsi mortem S. Alberti ad An. referat 1195., laudans Pellegrinum, quem in hac parte emendare videtur = Petrus Maria Campi in Hist. Placentina ibidem edita A. 1651. Tom. 2. lib. 15. pag. 77. erroris insimulans Chronicon MS. Placentinum superiùs laudatum, quòd Annum emor-

tualem S. Alberti affixerit A. 1279. = Pellegrinus Merula in Sanctuario Cremonensi edito A. 1627. = Bollandi Continuatores ad diem 7. Maji ex Pellegrino, & Mario Mutio non satis excussis, quorum alterum secutus est etiam P. Philippus Ferrari in Catalogo Sanctorum Italiæ edito Mediolani 1613., & Venetiis 1625.; qui tamen celeberrimus Auctor fol. 353. loquens de Alberto Abbate Pontidensi observat, a quibusdam hunc cum Alberto, *videlicet nostro*, qui Cremonæ, ubi obiit, colitur, confundi; sed maxima, inquit, diversitas inter eos præsertim circa tempus contingit, ut eorum Gesta, & Vita satis declarant = Joseph Bressianus Cremonæ Historicus in Vita S. Alberti secundò edita Cremonæ 1667., ac demum Franciscus Arisius Tom. 1. Cremonæ Literatæ pag. 94. ad A. 1194.; quanquàm in Opere suo posteriori *Prætorum Cremonensium* errorem emendaverit, ut supra monuimus.

VI. Anachronismi hujus caussam si quis diligentiùs exquirat, non aliam fortasse inveniet, quàm quòd sequiores Historici apud Pellegrinum, & Mutium legerint, Sanctum Homobonum interfuisse funeri, & sepulturæ B. Alberti, ejusque socium in vita fuisse. Itaque cùm S. Homobonus decesserit A. 1197., plane

nè consequitur præmortuum illi S. Albertum fuisse.

VII. Sed Bergomensium Scriptorum pace, ad Græcas fabulas amandanda est ea S. Homoboni præsentia, ejusque cum B. Alberto convictus, amicitia, consuetudo; nullum quippe hujus rei vestigium apud eos, qui Sancti Homoboni vitam, & gesta scripsere, antequam Vinea Sacra Bartholomæi Pellegrini in lucem prodiret. Videri possunt Petrus de Natalibus, Odoricus Raynaldus, Petrus Ribadeneira in Vita S. Homoboni, Bulla ejusdem Canonizationis, & quæ exstant apud Cl. Arisium in Antiquo Officio S. Homoboni edito, ut ex characteribus conjici potest, sub Artis typographicæ initium, hoc est Seculo XV., Lectiones numero novem recitandæ in ejus Festo, tum aliæ septemdecim per Octavam cum Antiphonis, Responsoriis, & Sequentiâ ex ejus vita depromtis, in quibus ne nomen quidem S. Alberti occurrit; sicut neque in Officio edito sub Jo. Baptista Brivio Episcopo Cremonensi A. 1617. a Sac. Rituum Congregatione approbato. His addi potest S. Homoboni Vita Latinè edita A. 1570., & Nicolao Sfondrato Episcopo a Canonicis Cremonensis Ecclesiæ nuncupata; moxque Italicè reddita

a Jo. Baptiſta Gallina eodem Anno Cremonæ edita apud Chriſtophorum Draconi, ubi nulla mentio S. Alberti ..

VIII. Primus, qui in Vitam S. Homoboni publici juris factam A. 1618. B. Albertum intruſerit, videtur fuiſſe Hieronymus Tromboni, quem ſecutus eſt Paulus Botti C.R. in vita illius, Patavii edita A. 1674., aliique poſt ipſum, quos malè cuſam fabellam non aliunde hauſiſſe crediderim, quàm ex Benalcanis Commentariis a Pellegrino vulgatis. Si in re planè obſcurâ conjecturis ſit locus, facilè ſuſpicor, quòd cùm funeri, & ſepulturæ B. Alberti præſens pingatur B. Gherardus minùs S. Homobono compertus, & clarus, hunc vulgo pro altero acceptum Hiſtorici obtruſerunt. Aut etiam relati Bergomates Hiſtorici, cùm legerint, quòd alter Albertus Pontidæ Abbas, ut præſertim Guarnerius in ejus Vita, poſtquam ex magno, & periculoſo vulnere in prœlio reportato convaluit, emiſſum Religionis ſubeundæ votum perſolverit; inde Henricum quendam Cremonenſem ſummâ in Deum pietate præditum, cœleſtium ſuarum exercitationum, laborumque Socium ſibi adjunxerit, & in Abbatialem dignitatem, ipſo demortuo, Succeſſorem proximè habuerit, de facili ob utriuſ-

utriusque nominis, & quorumdam gestorum Analogìam, alterum Comitem Cremonensem nostro Alberto copulaverunt, nominis etiam pari litera initiali *H.* decepti, & Homobonum fuisse falsò arbitrati sunt. Hinc Albertus Pontidensis mortuus Anno 1095. dedit Adversariis locum asserendi, quòd noster Albertus denatus sit A. 1190. aut 1195., ut supra scribit Antonius Campi. Quamobrem utriusque Alberti gestorum confusionis meritò conquestus est superiùs commendatus Ferrarius.

IX. Sed & S. Alberti aliquod gestum temporibus S. Homoboni cohærere, & cum Epocha Seculi XII. conciliari vix potest. Nam Cavitellus in Annalibus Cremonensibus ad A. 1279. scribit, B. Albertum patrium Aonii, seu Villæ Oneæ solum dereliquisse ob molestias ei a Suardis illatas; Joseph verò Bressianus ob eandem caussam, suppresso Suardorum nomine, Cremonam illum venisse scribit A. 1156. At si statuamus, B. Albertum e Patriâ Cremonam profectum ob Suardorum persecutiones circa A. 1256. meliùs Historicæ fidei tempora respondebunt, ac rei gestæ convenient. Nam reipsa circa ea tempora ob Guelphorum, ac Gibellinorum factiones, quæ tunc maximè

Italiam discerpebant, Suardi Gibellinorum partes secuti inter Bergomenses potentiores evaserant, ut videri potest in Chronico Castelli Gibellini Tom. 16. Rer. Italic. Scriptor. & in Supplemento Chronicorum P. Jacobi Philippi Bergomatis lib. 13. pag. 230. qui sub A. 1234. statuit initium Gibellinorum, & Guelphorum. Quinimò Guilielmus Ventura testis ocularis in Chronico Astensi Epocham factionum istarum post obitum Friderici Secundi, nempe post A. 1250. asserit. Tom. 11. Rer. Italicar., & in Notis Sigonii Tom. 2. lib. 13. pag. 751. postremæ editionis. Non me latet Sansovinum de Illustribus Italiæ Familiis agentem, Suardorum familiam Argentorato oriundam, Bergomi potitam, dominatum ibidem obtinuisse A. 1154. fidenter adfirmare: Id tamen ab optimis Criticis, rerumque Bergomensium peritis omninò improbatur, atque rejicitur; undè minùs aptè ad ea tempora Suardorum persecutio in Albertum nostrum refertur.

X. Præterea ab eodem Bressiano cap. 11. Vitæ S. Alberti narratur, in Padi trajectione siccis vestigiis ab eo facta, tanti miraculi spectatores, ac testes duos Ordinis Eremitarum S. Augustini professores adfuisse. Non imus

infi-

inficias, Ordinem illum inſtitutum fuiſſe A. 390. circitèr, ex Jacobo Philippo Bergomenſi in Supplemento Chronicorum lib. 9. pag. 162. ſub eodem Anno. Verùm dictus Ordo per Europam ſub multis nominibus diffuſus ex eodem Auctore ibidem pag. 163. in unum deinde, ut inchoaverat Innocentius Quartus, perfectè collectus fuit ab Alexandro Quarto ſub nuncupatione Eremitarum S. Auguſtini, dato Diplomate 8. Kal. Martii A. 1255., ut habetur apud eundem lib. 13. pag. 232., cui conſentiunt S. Antoninus part. 3. hiſt. tit. 24. cap. 14. & Sigonius Tom. 2. lib. 19. pag. 1019. Cremonæ autem illius Ordinis Eccleſiam, atque Cœnobium intra Civitatem ſub Cacciaconti Summo Epiſcopo Cremonenſi erecta fuiſſe A. 1261., vel paucis ante annis, aſſociatis Fratribus nuncupatis Pauperibus Catholicis, unà cum Eremitis D. Auguſtini ex P. Torello in Annalibus Auguſtinianis Tom. 4. fol. 662. certum eſt, ac exploratum. Quare, ſi illius miraculi teſtes adhibeantur Fratres Eremitani D. Auguſtini, id Seculo XII. contigiſſe, adfirmari non poteſt; ſecus, ſi trasferatur ad Seculum XIII., quo S. Albertum vixiſſe contendimus.

CAPUT V.

Sanctum Albertum Fratrem de Pœnitentia, seu Tertii Ordinis S. Dominici fuisse ostenditur.

I. BOllandi Continuatores ex Bartholomæo Pellegrino exscribunt, S. Albertum *nulli Fratrum Religioni addictum fuisse*. At rei, quam absolutè pronunciant, & adfirmant, nullum adferunt Argumentum, minimè servatâ Juris regulâ: Qui dicit, probare debet (Glossa verb. dicatur in l. 1. in princ. §. Si quadrupes, Cap. dilecti de Exceptione): Nihilominus ex hac ipsa Exceptione inferri posse mihi videor, Pellegrini ævo famâ aliquâ, hominumque opinione pervulgatum fuisse, S. Albertum religioso alicui Instituto nomen dedisse; alioquin quæ caussa suberat, aut necessitas apponendi exceptionem illam, seu monitum in historia admodum brevi, aliisque circumstantiis destitutâ? Nisi Pellegrinus iis verbis indicare dumtaxat voluerit Claustralem, seu votis obstrictam religiosam vitam B. Albertum minimè egisse, quod ultrò concedimus. Religiosum tamen intra domesticos lares ex iis, quos de Pœnitentia vocant S. Domi-

minici, illum fuisse multa evincunt.

II. Ac primò quidem *Fratris* nomine indigitatum illum videmus in Chronico Parmensi, ubi Hospitale Parmæ Institutum ex eleemosynis ejus Imagini oblatis, vocatur *Hospitale Fratris Alberti*. In Summ. n. I.

III. Eodem nomine appellatum legimus in tribus Statutis Cremonensibus, quorum duo in Archivo secreto, tertium in publico ejusdem Civitatis servantur. In Statuto Anni 1249. pag. 26. tergô, ubi agitur de Oblatione Pallii, ac Intortitii facienda in variis Solemnitatibus, ac Festis, additur: *Et Fratris Alberti in Ecclesia S. Matthiæ Cremonæ*. Idem habetur in Statuto A. 1356. pag. 85. rubrica de Festo B. V. M. celebrando, & Oblationibus faciendis; & similiter in Statuto A. 1388. pag. 88. tergô. Porrò *Fratrum* nomine in prælaudatis Statutis semper appellantur soli Viri Religiosi alicujus Ordinis Regularis. Et in libro signato *B.* exstante in Archivo secreto ejusdem Civitatis plura occurrunt Locationum, Transactionum, Institutionum, Monumenta ab Anno 1292. ad A. 1327., quæ factæ dicuntur nonnullis *Fratribus*, quos ex ipsa Instrumentorum serie constat fuisse, aut Conversos, aut Fratres de Pœnitentia. Exempli

pli caufsâ, ad A. 1293. ab Abbatibus Telonii Cremonenfis locatur quidam locus, dictus *del Ceppo*, cuidam Fratri Lanfranco de Roncadellis converfo, appofitâ hac conditione, *quòd dictus Frater Lanfrancus non poffit locare domos dicti Ceppi alicui, feu aliquibus Scholaribus, neque alicui feculari Perfonæ*. Horum Fratrum Converforum de Pœnitentia fit etiam mentio in Necrologio, quod eft ad calcem præmemorati Martyrologii Cremonenfis defignatâ emortuali illorum die, atque eorum præfertim, qui Cathedrali Ecclefiæ inferviebant, inter quos laudatur Frater *Antonius Converfus*, qui libros in Secretarium deferebat.

IV. Igitur cùm Fratris nomen per ea tempora iis dumtaxat tribueretur, qui vel effent alicui Ordini addicti, vel ad Deum converfi pœnitentem, ac religiofam agerent vitam, inferviendo Ecclefiis, vel Hofpitalibus, aut demum in privatis domibus Fratrum de Pœnitentia Inftitutum profiterentur, planè confequitur, hoc tantùm poftremô titulô B. Albertum Fratris nomine vocari potuiffe. Jam verò ad id probandum accedamus proximiùs. Ita nomen Fratris S. Albertus geffit, ut ejufdem Succeffores in miniftrando Hofpitali, ab ipfo, ut fertur, erectô Cremonæ, aliquo tempore

pore

pore Fratres nuncuparentur; uti compertum est in veteri marmoreâ Inſcriptione, quæ adhuc in domo, in qua fuerat olim idem Xenodochium, ſervatur, cùm in iſta antiquis caracteribus exaratum inſpiciatur: *Hoc Opus fieri fecit Frater Ambroſius Miniſter Hoſpitalis S. Alberti A.* 1347., & ex pluribus Inſtrumentis exſiſtentibus in Archivo magni Hoſpitalis S. Mariæ Pietatis Cremonæ; namque in uno recepto die 28. menſis Januarii A. 1415. nominatur *Frater Julianus filius qu. Tedoldi de Gualenghis Miniſter, & Rector Hoſpitalis S. Alberti Cremonæ*; & in altero diei 17. menſis Octobris A. 1421. leguntur ſequentia verba: *Cùm Frater Julianus de Gualenghis olim Miniſter Venerandi Hoſpitalis S. Alberti Cremonæ, nomine, & vice dicti Hoſpitalis inveſtiverit &c.* Summ. num. XI.

V. Tertium Ordinem S. P. Dominici approbatum a Gregorio Nono A. 1235. ut videre eſt in Bullario Ord. Prædicatorum Tom. 7. pag. 11. in Italia cum primis valde propagatum floruiſſe circa A. 1270., multoſque Fratres de Pœnitentia nuncupatos in propriis domibus vixiſſe conſtat ex Bulla Gregorii X., quæ incipit: *Nimis patenter*; Tom. I. Bull. Ord. Præd. pag. 536. ubi inter alia Pontifex

hæc

hæc habet: *Nonnulli de præsentibus vitæ novissima sua providè memorantes, derelictis Seculi vanitatibus, Pœnitentiam in corde contrito, & humiliato spiritu agere in domibus propriis, vel alibi statuerunt*.

VI. Hujusmodi verò fuisse S. Albertum tradunt optimæ notæ Scriptores. Fatemur equidem, nullum Antiquiorem reperiri Authore Anonymo Legendæ MS. jam servatæ in Archivo Ecclesiæ S. Matthiæ, qui disertiùs id adfirmaverit; quanquam quo tempore floruerit Author ille, exploratum non sit. Nam Jacobus Pochetti illius Ecclesiæ Rector eam reperisse testatus est in Sacrario præfatæ Ecclesiæ A. 1587., antiquitatem tamen ejus omninò silet apud P. Festam *in Summ. n. V.* Sed cùm res in eo Documento narratas accepisse tradat a Bono Lamo Prædecessore suo, qui vixit A. 85., non temerè, sed aliquâ traditione MS. ipso Antiquiore ea omnia, quæ narrantur, firmata esse credendum est. Cui Legendæ concinit Narratiuncula supra citata apud Parochum Villæ Oneæ, probans ex vetustissima Imagine S. Alberti, ipsummet Tertio Ordini S. Dominici nomen dedisse.

VII. Hoc idem adtestatur Ludovicus Cavitellus Patriæ Historicus in Annal. Cremonen-

nensibus ad A. 1279., quem exhibemus *in Summ. num. VII.*

VIII. Idipsum tradunt Pellegrinus Merula in Sanctuario Cremonæ pag. 121., Franciscus Arisius in Cremona Literata ad A. 1194., quanquam utrique Scriptores anachronismo laborent in consignanda Epocha emortuali S. Alberti, ut supra monuimus; Arisium tamen se postmodum emendasse.

IX. P. Magister Fr. Petrus Martyr Festa Urceanus Ord. Prædicatorum, Conventus Cremonensis Alumnus, qui fuit Inquisitor Bononiensis, & Provinciæ utriusque Langobardiæ Prior Provincialis, necnon Scriptor egregius, cujus meminit Rovetta in Bibliotheca ad A. 1609., in parvo Chronico MS. præfati Conventûs Cremonensis, servato in ejusdem Archivo, narrat se vidisse apud Rectorem Ecclesiæ S. Matthiæ prælaudatam Legendam MS., in qua, præter ea, quæ de S. Alberto scribit Cavitellus, nonnulla ejus Miracula describuntur; in calce verò ejusdem MS. hæc habentur: „ Conoscendosi Fra Alberto vicino a „ morte, voleva esser sepolto nella Chiesa „ di S. Guglielmo, nella quale abitavano i „ Frati di S. Domenico, dalli quali era solito „ confessarsi, essendo dell'istess'Ordine, ben-

„ chè

„ chè Terziario, di quelli però che non ſtavano nelli Chioſtri, ma in Caſa ſua „ ec. Erat S. Gulielmi Eccleſia, quam primò conceſſit FF. Prædicatoribus Homobonus Madalbertus Epiſcopus Cremonenſis, extra Portam Civitatis Pullicellam, & vulgo *de' Tintori* nuncupatam, ab Eccleſia S. Syri, vel S. Sepulcri parum diſſita, cui proxima eſt Eccleſia S. Matthiæ. Igitur, cùm propè illam S. Albertus domicilium ſelegerit, non leve argumentum eſt, id feciſſe, ut apud ſui Ordinis Fratres officiis, rebuſque divinis vacaret commodiùs in eorum Eccleſia, quam frequenter adire ſolitum ſcribunt Cavitellus, Merula, & Joſeph Breſſiani in Vita cap. 5.

X. Præterimus poſteriores Scriptores, præſertim Ord. Prædic., ne domeſticis utamur teſtibus, qui ferè poſt Cavitellum ſcripſere, atque ab illo rem totam ſumſiſſe credi poſſunt. Omittere tamen non debemus veterem, nec contemnendam traditionem, quæ apud Cremonenſes, & Bergomenſes viget: Vini nempe Portitores, quibus perſuaſum eſt S. Albertum Artis illius Patronum, Eremitam (ut ajunt) S. Dominici fuiſſe; adeò inſedit illis opinio alicui S. Dominici Inſtituto, quod proprio nomine appellare neſciunt, S. Albertum addictum fuiſſe.

CA-

CAPUT VI.

Idem probatur ex antiquis Iconibus, ſeu Imaginibus S. Alberti.

I. JOſeph Breſſianus in Vita S. Alberti eum exhibet inſtar Tertiarii Dominicani, qualem deſcripſerat Cavitellus, ac referebant ejus Imagines in Eccleſia Sancti Matthiæ olim depictæ. Sed in eo allucinatur Scriptor non ſatis accuratus, quòd Tunica talari nigri coloris, & Pallio, ſeu Cappa griſea, aut ferruginea indutum proferat, cujuſmodi Fratrum Tertii Ordinis S. Dominici veſtes fuiſſe, nemo unquam adfirmavit. At eâ modificatione fortaſſe uſus eſt, ut putidum vitaret anachroniſmum, in quem lapſus omnino foret, ſi B. Albertum Tertii Ordinis Sancti Dominici Fratrem abſolutè pronunciaſſet, cùm ejus mortem conſignet ad A. 1190.

II. Rectiùs Author Anonymus Legendæ MS. Eccleſiæ S. Matthiæ, & alter Legendæ apud Eccleſiam Parochialem Villæ Oneæ, Cavitellus, Merula, aliique abſolutè dixerunt, S. Albertum Tertii Ordinis S. Dominici Fratrem; quod profectò non adfirmaſſent abſque Traditione, vel Documentis, & cum primis,

nisi ejus Imagines conspexissent albâ Tunicâ, & Cappâ nigrâ, seu griseâ depictas, qualem esse prædicti Ordinis habitum, minimè ignorabant.

III. Totum hoc latè panditur adeuntium oculis in vetustissima, & ampla Tabella, quæ quasi ad miraculum præservata in cubiculo propè Ecclesiam S. Alberti Villæ Oneæ, splendidè exhibet servum Dei albâ Tunicâ indutum cum Cappa grisei coloris genuflexum ad limen Monasterii S. Gulielmi coram duobus Religiosis habitus antiquæ Observantiæ S. P. Dominici, cujus picturæ antiquitas comprobatur esse saltem Seculi XIV. ex coloribus oleo non dissolutis, sed in tela gypso linita appositis. Nam ex Vasario, Morerio in verb. *Antonio di Messina*, & ex Dictionario Gallico Artium, & Scientiarum Tom. 2. Artem adhibendi oleum in pingendo, dicto quartodecimo Seculo originem duxisse traditur a Jo. Brugensi Pictore Belgâ, cujus discipulus fuit Antonius Messanensis, qui hanc Artem in Italiam invexit, & floruit circa A. 1430. Ac etiam patet ex formâ Vestium, quæ apparet in dictis Religiosis, cùm hæc sit primævæ Institutionis, habeatque parvum Caputium Cappæ tunicâ breviori adsutum, & penè absque pallio-

liolo. Inſpicitur inſuper in eadem Tabella Monaſterium S. Gulielmi extra Urbem Cremonæ affabre delineatum, quod certè Seculo XV. ſolo æquatum eſt, ut ex Hiſtoricis Cremonenſibus: Epiſtola Summo Pontifici porrecta a Miniſtro Provinciali, & Deffinitoribus Provinciæ Brixienſis Ordinis Minorum Strictioris Obſervantiæ allatam Tabellam magnoperè commendat *Summ. num. XII.*

IV. Idipſum cumulatè adſtruitur ex variis Imaginibus depictis in Valle Seriana, & potiſſimùm in Villa Oneæ. Una adeſt in Communi Nazulino Vallis Serianæ Superioris in ſtructili columna, quæ S. Albertum repræſentat ſuperindutum candidâ Veſte, & Cucullo albo, in qua antiquis caracteribus notatur A. 1488. die 4. Auguſti Imaginem hanc fuiſſe depictam. Altera ſuper murum e regione Eccleſiæ Monialium S. Claræ in Terra Cluſoni, quæ exhibet dictum S. Albertum ſubindutum Veſte quidem caſtanei coloris ruſticum Virum indicante, ſed Scapulari albo coopertam, tenentem in manu dextera coronulam precariam, & in ſiniſtra baculum viatorium, cum duplici pileolo, ideſt, intimo coloris caſtanei, & extimo coloris albi, cum laureola ſuper caput inaurata, & æra pictionem denotante Romanis

nis caracteribus MD. *Vid. Summ. num. XIII.*

V. In Villa Oneæ consimiles, quinimò magis expressivæ supralaudati Tertiariatus Sancti Alberti Imagines elucescunt; videlicet, una supra murum Domus Morotti A. 1515., altera in Domo de Cedronis A. 1518., aliæ in Tabella supra Suggestum, in obsoleto Vexillo, & in perantiquis ex corio aulæis Parochialis Ecclesiæ ejusdem Villæ; & omnia ferè picta anathemata in Ecclesia S. Alberti apud Fratres Min. Reform. ejusdem Villæ exhibent S. Albertum supervestitum albâ Tunicâ. Ita quoque Statua nunc super Aram Majorem præfatæ Parochialis Ecclesiæ in ligno, ut constat, pervetustè exsculpta, cui correspondet Statua S. Matthæi Ecclesiæ Titularis, verùm rubro, non ut altera albo colore delibuta; quæ Simulacra exstabant ab A. 1481. super vetus Tabernaculum ex Decreto ademptum. *Summ. num. XIV.* Qua de re in Domibus Accolarum Vallis illius Superioris conspiciuntur quamplures Imagines nostri Sancti cum Toga candida, & Pallio gilvi, seu vinati coloris; sicut etiam Bergomi palàm defertur a Vini Portitoribus in solemnibus precibus Labarum simili Imagine decoratum, & ævo ferè consumptum, ut ex Processu illic confecto. Hinc certissi-

ma

ma perseverat Traditio apud Vallenses illos, S. Albertum Tertii Ordinis S. Dominici Religiosum fuisse.

VI. Igitur extra omnem dubitationis aleam res debet esse etiam Cremonæ, nedum ob supradicta, sed ob veteres, si adhuc superessent, S. Alberti Imagines, Iconesque in Ecclesia S. Matthiæ; cùm Auctor Legendæ Villæ Oneæ apertè fateatur, in hac Ecclesia se vidisse Imaginem vetustissimam nostri Sancti in prælaudato Tertiarii habitu. Hinc ibidem recentiores, quæcunque sint, ab A. dumtaxat 1652. apparerent ex voluntate, non veritate depictæ. Nihilominus adhuc duæ visuntur; prima apud Parochialem S. Viti in Tabella depicta uno ab hinc Seculo cum dimidio, juxta peritos, cum lemmate: S. ALBERTVS BERGOMAS, qui in ea indutus est Tunicâ albâ, & Pallio nigro, & ex ejus ore prodeunt hæc verba (ab eodem sæpissimè usurpata) *O Re di Gloria*, in faciem Crucifixi prolata; altera in Monasterio S. Dominici consimili ferè modo expressa; sed verba illa prosiliunt in quoddam cœleste lumen, in quo inspicitur grandævus Senex, Æternum Patrem repræsentans, veluti in amplexum Beati Viri corruens.

VII. Ligneum S. Alberti Simulacrum perantiquum, quod paucis abhinc annis in Ecclesia S. Matthiæ visebatur, & nunc apud Hæredes exstat Joannis Coccalvæ, quanquam Tunicâ nigri coloris recentiùs supratinctum appareat, factâ tamen a Peritis diligenti exploratione, sub nigro colore albus detectus est auro vermiculatus, quo Tunica ipsa jam pridem depicta fuerat. Et Cl. Arisius testatus fuit, similem apud se habuisse Iconem S. Alberti albâ Tunicâ auro distinctâ, quæ in funesto, & lacrymabili ejus Domus incendio periit An. 1727. Ex quo emergit, inscitiâ, aut oblivione, & incuriâ rerum antiquarum, quas aliqui parva habebant in æstimatione, mutatam fuisse Epocham, & aliquando Vestium colorem, quod pristinæ tamen veritati nocere nequit.

VIII. Nec quempiam movere debet, in aliquibus hujusmodi picturis S. Alberti Pallium, seu Cappam ferruginei apparere, seu vinati coloris; id enim, vel Pictorum licentiæ, atque inscitiæ tribuendum est; vel id factum ab illis est accipiendum, quòd Vestes, quibus Fratres de Pœnitentia utebantur, ejusdem essent coloris, ac vestes ceterorum Fratrum Prædicatorum juxta illorum Regulam confirmatam a Gregorio Nono A. 1235. Mo-

net

net autem Cl. Eccard. Tom. 1. Scriptor. Ord. Præd. Dissert. 2. *De antiquis Ord. Præd. Vestibus*, primo Ordinis Seculo Cappâ grisei, seu vinati coloris Fratres usos fuisse; & Malvenda in Annalibus Ordinis ad A. 1231. pag. 486. observat, præfatum colorem Fratribus Conversis adhibendum esse in Cappis loco nigri, quo Clerici utuntur juxta Constitutiones Ordinis Cap. de Conversis §. 3., & Capitula Generalia deinceps celebrata ad Annum fermè 1300.; undè credibile est eum colorem in B. Alberti pallio Pictores expressisse, quem prioribus Ordinis Seculis Fratres Conversos adhibuisse in Cappis observarunt.

IX. Neque hìc fortè officit, P. Cœlestinum supracitatum in sua Hist. Tripartita, nec apicem de Sancti nostri Tertiariatu exprompsisse; cùm aliàs in Epocha mortis dissideat a Bergomensibus, & nobis suas dederit manus; quia ejus Vitam describere promiserat in tertia parte dictæ Historiæ, quam typis non consignavit, uti facta diligenti exquisitione innotuit, & in aliis jam editis partibus pauca de eodem exeruit.

X. Nec adversatur locus Sepulturæ; quippe Jus sepulturæ pro Tertiariis in privatis secularium domibus vitam ducentibus, non esse

adactum Ecclesiis eorum Ordinum, quibus militant, ex Pontificum Constitutionibus in-comperto est; quemadmodum probant Passerinus de Statibus Tom. 2. qu. 187. art. 4. Inspect. 3. cap. 3. Donatus Tom. 2. p. 2. tr. 16. qu. 2. num. 3., & idipsum Plodius innuit de Viris Illustribus Ordinis Prædic. p. 2. fol. 112. In cujus confirmationem nobile exemplum adduci potest B. Conradi Confalonerii Placentini Tertii Ordinis S. Francisci, cujus mentio in Franciscano Martyrologio sub die 19. Februarii. Hic enim post perlustratas in Urbe Sacras Ædes A. 1315. in Siciliam trajiciens apud Netinos diversatus est, & ibidem diem suum claudens extremum, prævidens excitandam fore contentionem pro sui cadaveris sepultura in votis fuit, ut in Netina Ecclesia S. Nicolao sacrâ conderetur, ubi etiam nunc quiescit, & colitur; quamvis in eadem Civitate Monasterium S. Francisci tunc temporis adesset. Ita Petrus Maria Campi in Hist. Eccles. Placentina p. 1. fol. 97., & alibi.

CAPUT VII.

De veterum Scriptorum Ordinis Prædicatorum circa S. Alberti Institutum silentio.

NEgotium fortasse cuipiam facesset Scriptorum Ordinis Prædicatorum de Sancti Alberti Instituto silentium; cùm nullus ejusdem Ordinis Historicus ante Seculum XV. illius mentionem fecerit: vero autem absimile videatur de Viro sanctitate, & miraculis claro, ac populari cultu pene post obitum excepto, nihil omnino scripsisse Dominicanos Auctores, atque hanc domesticam gloriam vel ignorasse, vel negligenter prætermisisse, si ad præfatum Ordinem quoquo modo pertinere illum existimassent.

I. Hunc ego nodum ut pleniùs solvam, non dissimulatis domesticis nævis, candidè, atque ingenuè fateor Scriptorum Ordinis indiligentiam, quam summi, gravesque viri in hujusmodi rebus non semel mirati sunt, ac doluere; quippe qui vel documentorum inopiâ, & excidio, vel incuriosâ rerum indagatione quamplura nascentis Ordinis decora silentio obvoluta posteritati inviderunt; Plurima verò illustrium literis, & sanctitate Virorum

rum

rum nomina ab iis prætermiſſa, ac penè oblivione deleta ſequiores Scriptores diligentioribus curis è tenebris, quibus premebantur, erepta ab interitu vindicarunt. Cujus rei cùm multa adferri poſſint exempla, unum vel alterum cauſſæ, de qua agimus, accommodatiſſimum proferam.

II. Neminem Eccleſiaſticæ Hiſtoriæ gnarum latere poteſt, qua nominis gloria, & famæ celebritate ſub initium Seculi XIII. claruerit Simon Comes Monfortius Toloſæ Dominus, *Princeps Chriſtianiſſimus, intrepidus Chriſti Athleta, verus, & ſtrenuus miles Chriſti, invictus Catholicæ Fidei Propugnator, Dominici Prælii Bellator, cujus in omnem ferè terram Fides, & Fidei ſonus exivit*, ut verbis ampliſſimis teſtantur Innocentius Tertius in Diplomate dato Laterani IV. Nonas Aprilis Pontificatûs ſui A. 18., & PP. Concilii apud Vaurum in Epiſtola Synodica ad eundem Pontificem. Vid. Bullar. Ord. Præd. Tom. 1.

III. Hunc celeberrimum Ducem cum aliis rebus præclarè geſtis, tum admirabili apud Muretum de Albigenſibus relatâ victoriâ Hiſtoricis ejus Seculi commendatiſſimum, Tertio Ordini S. Dominici, qui Ordo militiæ Jeſu Chriſti a S. P. Dominico per ea tempora inſtitu-

ſtitutus vocabatur, nomen dediſſe, res adeò perſpicuè tradita eſt Literis Innocentii Papæ III. datis A. 1210. die 28. Junii, ut in dubium vocari a nemine poſſit. At verò quid ea de re cum Hiſtorici coævi, tum Scriptores inprimis Ordinis Prædicatorum? Neminem offendes, qui ab Illo ſuſcepti Tertii Ordinis habitus, & Inſtituti mentionem fecerit, remque ceteroqui certiſſimam, & Prædicatorum faſtis jure accenſendam memoriæ prodiderit. Quòd ſi Hiſtoricorum ſilentio tranſigenda res ſit, Actum planè foret de Clariſſimi Ducis Tertiariatu, quem poſt quinque Secula e Vaticanis Regeſtis demum feliciter eruit, ac planè demonſtravit diligentiſſimus Bullarii Dominicani Collector, atque Illuſtrator eximius P. M. Antoninus Bremond Collegii Caſanatenſis Theologus.

IV. Alterum accipe ſimilis ferè Hiſtoricorum ſilentii Argumentum. Inſtitutus eſt A. 1232. a Fr. Bartholomæo Vicentino Ord. Prædic. Equitum S. Mariæ Glorioſæ, vulgo Fratrum Gaudentium Ordo, ab Urbano IV. confirmatus Anno 1261. Eximios ab illo prodiiſſe ſanctitate Vitæ, rebuſque præclarè geſtis Viros, qui per Italiam, atque in primis Bononiæ floruerint, nemo dubitaverit. Nec

præ-

præteream, amabo, Ven. Hugolinum Lambertini, unum ex sex Viris Bononiensibus, divitiis & nobilitate præstantibus, ut cum Sigonio loquar Tom. 2. lib. 19. pag. 1047. sub dicto Anno, qui huic Ordini se dicarunt. Piissimum hunc Hugolinum summis laudibus extollunt omnes suæ Patriæ Historici, & An. 1258. Prætorem Mutinæ fuisse Dulfius tradit; ac novissimè PP. Soc. Jesu Romæ applaudentes Supernæ electioni in Summum Pontificem Benedicti XIV. ad immensum Orthodoxæ Reipublicæ beneficium Regnantis, suamque Familiam ad gloriæ apicem evehentis, inter Cœlitum fastos clarissimæ Prosapiæ, utinam nunquam interituræ, publicè exposuerunt. Vix tamen unum, alterumve Scriptorem Dominicanum reperies, qui hujus, & aliorum nomina, aut gesta, posterorum memoriæ commendaverit; tametsi ad eorum Familiam origine, legibus, & Instituto proculdubio pertinerent. Verbo dicam: ante tempora S. Catharinæ Senensis Virginis Tertii Ordinis Prædicatorum, nulla ferè de hujusmodi Tertiariis Personis ab Historicis nostri Ordinis habita ratio, nulla literis consignata memoria.

V. Hujus verò silentii caussam eam fuisse crediderim, quòd ipsarum Familiæ suæ re-

rum non admodum diligentes Scriptores, minus de iis foliciti fuerint, qui propriis in domibus, fub Parochorum curâ, velut extra Ordinem viverent, tametfi ejufdem Ordinis legibus, veftibus, atque inftitutionibus uterentur. Quæ fi ad Sanctum Albertum referas, Virum intra domefticos lares cum Uxore viventem, diù multùmque peregrinantem, Parœciæ Seculari addictum, atque in ejufdem Ecclefia demum fepulcro exceptum, nihil ex filentio Scriptorum Ordinis adversùs ejufdem Tertii Ordinis Inftitutum extundi poffe facilè intelliges, præfertim cùm aliis documentis ejufmodi filentium uberrimè fuppleatur.

CAPUT VIII.

De antiquitate Cultûs Beato Alberto delati, ejufque origine, & progreffione.

I. SCriptores, qui S. Alberti mortem confignarunt ad A. 1190., ejus Apotheofim, feu Canonizationem transtulerunt ad A. 1279., eâ forfan ratione conciliaturi pugnantes circa ejus mortis Epocham opiniones. Sed paulò inconfultiùs adfirmant, eum in Sanctorum-album a Joanne XX. dicto etiam XXI. re-

relatum fuisse. Nam ut scitè observant Bollandi Continuatores, laudatus Pontifex octo mensium spatio Pontificatum exegit, hoc est a die 13. Septembris ad 21. Maji 1277. Anno verò 1279. sedebat Nicolaus III.; quapropter, quæ obtruditur, ac circumfertur ab illo acta Canonizatio, temporum, & historiæ fidei cohærere non potest.

II. Sed si ab aliquo sequiore Pontifice prodiisset hujusmodi Canonizationis Diploma, exstaret ejus Autographum, vel saltem Apographum aliquod in Archivis Ecclesiæ, vel Civitatis Cremonensis, in quibus diligentissimè exploratis, nullum prorsus hujus rei documentum occurrit. Altum præterea hujus Canonizationis silentium in Additionibus ad Martyrologium MS. superiùs laudatùm; tum in antiquo Breviario MS. sub initium Seculi XV., & Psalterio similiter MS. An. 1442., quibus adjectum est Kalendarium, & Officium Sanctorum, quorum Festa celebrabantur in Cathedrali Cremonensi, servanturque in Archivo Capituli Cremonensis.

III. Igitur non ex Apostolicæ Sedis decreto, sed ex sola populorum consensione repetendus est cultus B. Alberto delatus. Nam ut habet Chronicon Placentinum: „ Ab ejus „ obi-

„ obitu incontinenter divino Miraculo vox „ insonuit in Lombardia, quòd ipse erat San„ctus, & quòd faciebat multa miracula. „ *Summ. num. II.* Quare non solùm apud Cremonenses, sed & finitimos Populos coli cœpit, præsertim Parmæ, ubi ex eleemosynis librarum 300. Imperialium ejus Imagini oblatis, quæ juxta calculum novissimi Concilii Romani celebrati a fel. rec. Benedicto XIII. valorem æquant scutorum Romanorum sex millium, erectum est Hospitale *Fratris Alberti* nuncupatum *Summ. num. I.*, quod etiam refert Chronicon Bartholomæi Valestri *Summ. n. VI.*

IV. Sancti nomine eum appellatum legimus in Statutis Cremonensibus superiùs laudatis, quorum primum Rubricâ de feriis, & tempore habet: *Festum S. Alberti*, & ad calcem Statuti A. 1356. in Indiculo dierum feriatorum, hæc habentur: „ Madius die 7., „ quæ est Festum B. Alberti, cujus Corpus „ quiescit in Ecclesia S. Matthiæ Apostoli, Cre„ monæ. „ Similia habentur in posterioribus Statutis, & Catalogis dierum feriatorum pro foro Cremonensi, in quibus ad diem 7. Maji notatur *S. Albertus*. De oblationibus faciendis hujus Altari nomine prædictæ Civitatis, ex ejusdem Statutis, diximus supra cap. 5. n. 3.

Ita

Ita quoque in pluribus authenticis Tabulis Nosocomii Majoris Cremonæ ante medium Seculum XV. digestis; & jure, quia a Nicolao V. non pauca Prædia, & Redditus Hospitalis S. Alberti supradicto Nosocomio in unum addicta fuerunt.

V. Vetus Inscriptio marmorea in ea Domo, in qua olim fuerat Hospitale ejus nomine nuncupatum, hæc habet: „ Hoc Opus fieri „ fecit Frater Ambrosius Minister Hospitalis „ S. Alberti MCCCXLVII. „ Prædicti verò Hospitalis plures exstant authenticæ Tabulæ in Archivis Cremonensibus, ac præsertim in illo Xenodochii Majoris dictæ Civitatis.

VI. S. Alberti Festum sub ritu Semiduplici, cum Officio de Communi unius Confessoris celebratur die 7. Maji a Clero Seculari Cremonensi, ut constat ex ejus Ecclesiæ Kalendario. At quo tempore celebrari cœptum sit, prorsus est incompertum.

VII. Bajulorum Vini Cremonensium Universitas A. 1493. S. Albertum sibi Patronum adscivit, susceptâque ejus Altaris curâ in Ecclesia S. Matthiæ, marmoribus, & picturis illud decenter ornavit, perpetuò accensâ ante illud lampade, ejusque Festum solemni ritu, & pompâ celebrat dictâ die 7. Maji. Ita eadem

dem Bergomensium Universitas sibi pro Patrono delegit; sed quo tempore, memoria non superest.

VIII. Sanctus Carolus in Visitatione Apostolica Vallis Serianæ Anno 1575. die 2. Octobris peractâ, Sacras D. Alberti Reliquias apud Ecclesiam Parochialem D. Matthæi Apostoli Loci Villæ Oneæ obsequentissimè veneratus est, & examinatis testibus super cultûs antiquitate, & miraculorum famâ, eundem approbavit; præcipiens insuper, ut Brachium nostri Sancti ob majorem reverentiam velo semper coopertum servaretur; & ut Hospitale in prædio Sancti ejusdem constructum in pristinum statum restitueretur, ædesque quamprimùm reficerentur; similia enim paucis ante mensibus in honorem S. Alberti decreverat eodem Anno Cremonæ, visitans die 4. Julii Parochialem S. Matthiæ Ecclesiam, & in ea recognoscens Altare, Corpus, & Caput nostri Sancti, cujus inveteratum cultum juridicè asserens, aliqua pro majori obsequio pariter sanciverat. Harum Visitationum originalia documenta prostant in Tabulario Mediolanensis Archiepiscopatûs. *Summ. num. XV.*

IX. Corporis S. Alberti Translationes duæ factæ sunt. Prima quidem Anno 1481. a Jo.

Antonio a Turri Episcopo Cremonensi, qui excisum illius dexterum Brachium dono concessit Deputatis Pagi Villæ Oneæ, Sacro Deposito in decentiorem locum subinde elevato. Altera, eaque solemnior facta est A. 1652. a Francisco Vicecomite Episcopo Cremonensi, qui B. Alberti Corpus in Arca cypressina reclusum, juxta similem B. Gherardi exuvias continentem, in Arca marmorea sub Altari eidem S. Alberto dicato collocavit, appositâ hac Inscriptione: *Corpus S. Alberti Templo instaurato, ex humiliore loco huc translatum A. D. 1652. die 4. Maji*. Vide Bressianum in Vita cap. 20. Postremæ hujusce Translationis die Innocentius X. Pont. Max. Indulgentiam Plenariam concessit, similemque ad septennium proximè futurum in ejus Festo, quam alii Successores Pontifices confirmarunt, *Sancti* nomine in Pontificiis Diplomatibus Alberto semper nuncupato. Atque hæc de cultu illius apud Cremonenses.

X. Nec minor ejus veneratio apud suos conterraneos Pagi Villæ Oneæ, immo & universos Vallis Serianæ populos, gentesque finitimas. Nam in Ecclesia Parochiali Pagi prædicti erectum est Altare B. Alberto sacrum, in quo maximâ Religione servatur, & colitur

Bra-

Brachium ejus dexterum Thecâ satis splendidâ reclusum, appositâ aureis literis hac Inscriptione: *S. Alberti manus, Cremonæ munus, Patriæ decus*. Plures circum Altare pendent votivæ Tabellæ, miraculorum indices, quæ ad ejus nominis Invocationem, & Aquæ ejus Reliquiarum contactu benedictæ usu Infirmis satis frequenti in dies contingunt. Adeò pervetus est hic cultus in nativo Sancti solo, ut apud Parochum Villæ Oneæ adsit Pergamena circa principium Seculi XIV. exscripta, in qua Albertus Sancti nomine pluries insignitur.

XI. Ad mille circiter passus extra Villam Oneæ circa A. 1608. erectum est Cœnobium Fratrum Minorum, (quos Reformatos de Observantia vocant), & Templum S. Alberto sacrum. Eo loci fuisse traditur paterna Domus S. Alberti, cujus mandibulæ inferioris pars Apostolicâ Urbani VIII. auctoritate die 9. Augusti 1624. a Card. Camporeo, tunc Episcopo Cremonensi, concessa fuit PP. Reformatis memorati Conventus. Præterea in Parochiali Ecclesia insignis Pagi Nembri quinque milliaribus Bergomo dissiti, in nostri Sancti honorem extructum visitur Altare, ad quod Festo ejusdem die ex antiquo communi Voto solemniter quotannis Sacrum celebratur.

XII. In nonnullis Italiæ Civitatibus Vini Portitores Artis suæ Patronum B. Albertum venerantur, quòd vulgò feratur, eâ arte illum victitasse. Sed in Hispania, ac præsertim in Cathalaunia Lanificorum Ars eum sibi in Patronum adscivit, quam illum exercuisse scribit Cavitellus; quapropter eorum Sodalitium in Conventu Vicensi Fratrum Prædicatorum S. Alberti Festum solemniter celebrat, ejusque Iconem colit habitu Tertii Ordinis S. Dominici expressam. *Summ. num. XVI.* In Choro etiam Prædicatorum Conventûs Sanctæ Catharinæ Barchinonæ, inter alias Beatorum Ord. Prædicatorum, sculpta renidet ejus Imago Lanificii instrumentis munita.

INDICULUS

Scriptorum, qui de S. Alberto egerunt.

ARisius Franciscus J. C. Cremonæ Historicus in Cremona Literata Tom. 2. pag. 177. & in Serie chronologica Prætorum Cremonæ ad A. 1279.

Benaleus M. Antonius Bergomas de Vita, & rebus gestis SS. Bergomatum apud Jo. Antonium Guarnerium, qui ejus Commentarios

tarios emendatos, & auctos primò edidit Bergomi Anno 1584. sed potiùs apud Bartholomæum Pellegrinum.

Bollandi Continuatores in Actis SS. ad diem 7. Maji.

Botti Paulus Cl. Reg. in Vita S. Homoboni.

Bulzius Gregorius Cl. Reg. Somasch. in lib. Epigram. sub Nonis Maji.

Burdigali Dominicus in MS. pag. 18.

Bzovius Abraham in Annal. Ecclesiasticis ad A. 1279.

P. Calvi Donatus in Ephemeride Sacro-profana, Mediolani 1676.

Campi Antonius Hist. Crem. lib. 20. pag. 26.

Campi Petrus Maria Hist. Placent. Tom. 2. lib. 15. pag. 77.

du-Cange in Glossario mediæ, & infimæ Latinitatis verb. *Portator*.

Cavitellus Ludovicus Annal. Crem. pag. 98.

P. Cœlestinus Ordinis Capuccinorum in Hist. Ecclesiarum Bergomensium.

Chronicon Parmense ad A. 1279. Tom. 9. Rer. Italic. Script.

Chronicon Placentinum MS. apud Petrum Mariam Campi in Hist. Placent.

P. Ferrari Philippus Ordinis Servorum B. V. M. in Catalogo SS. Italiæ pag. 259.

P. Festa Petrus Martyr Ord. Prædic. in Chron. MS. Conventûs S. Dominici Cremonæ.

Gaddius Jacobus in Opere MS. Extractio multarum Hist. ad A. 1279.

Gallesinus in Martyrologio.

Guerinus Martinus Antonius in Synopsi Ecclesiæ Bergomensis.

Kalendarium Cremonense ad diem 7. Maji.

Legenda Cremonensis apud S. Matthiam MS. de S. Alberto.

Legenda altera apud Parochum Villæ Oneæ de ejusdem Vita.

Memoriale Potestatum Regiensium ad A. 1279. Tom. 9. Rer. Italic. Script.

Merula Pellegrinus in Sanctuario Cremonæ ad diem 7. Maji pag. 121.

Mutius Marius in Hist. Sac. Bergomi p. 217.

Negri Joseph Aurelius Canonicus in Hist. MS. Episcop. Cremon. apud Cl. Arisium.

Pellegrinus Bartholomæus in Vinea Sacra Bergomi edita A. 1553.

Sigonius Carolus de Regno Italiæ Tom. 2. lib. 20. pag. 221. veteris editionis.

Trombonus Hieronymus in Vita S. Homoboni.

Turricinus Jo. Antonius in MSS. pag. 112.

Valestri Bartholomeus in Chronico Parmensi ad A. 1279.

SUM-

SUMMARIUM

Documentorum, quæ in Dissertatione laudantur.

Num. I. „ ITem eodem Anno, (scilicet 1279.)
„ quidam bonus Homo de Cre-
„ mona, nomine Albertus, qui fuerat Porta-
„ tor Vini, seu Leonifer, obiit Cremonæ,
„ & ad Sepulturam ipsius apparuerunt magna
„ mirabilia, ut dictum fuit. Quapropter ma-
„ xima multitudo Peregrinorum ad hoc ive-
„ runt Cremonam, & certi Brentatores de
„ Parma, qui Cremonam iverunt, propterea
„ cum fuerunt Parmæ, fecerunt depingi figu-
„ ram ejus ad trophinam S. Petri in Platea
„ Communis Parmæ, ad quam figuram ma-
„ gna miracula dicta sunt fieri ad curandum
„ Infirmos, & tota Civitas, Clerus, & Popu-
„ lus illuc iverunt; & Travachæ, & Pavajo-
„ ni erant in Platea Communis, ubi jacebant
„ Infirmi, & ibi omni die Missa celebrabatur,
„ & hæc miracula inter alia fuerant, quia
„ omnes Mesterii de Parma a majore usque
„ ad minorem fuerunt ad dictam figuram
„ cum Palliis, & cannellis: & Oblationes
„ maximæ ibi factæ fuerunt, quæ benè value-
„ runt trecentum libras Imperiales, & ultrà,

„ Ex quibus emptæ fuerunt domus illorum „ de Malabranchis in vicinia S. Stephani in „ ſtrata Claudia per Commune Parmæ, & „ Meſterii, & in ipſis ædificatum fuit Hoſpi- „ tale unum, quod fuit vocatum Hoſpitale „ Fratris Alberti perpetuò ad honorem Dei „ duraturum ad ſubſidium Pauperum, & pie- „ tatis, & hoſpitalitatis opera facienda.

Num. II. „ Eodem milleſimo (1279.) die „ Sabbati VI. menſis Madii in Civitate Cre- „ monæ morte naturali mortuus eſt quidam „ Homo, qui fuit Portator Vini, & Blavæ, „ bonus Homo timens Deum, & viſitans ſæ- „ pe & ſæpius limina Sancti Petri, faciens „ eleemoſynas, perſeverans in orationibus in „ Civitate Cremonæ in Eccleſia. Et ſicuti di- „ citur, non potuerunt Pollinctores eum ſe- „ pelire, nec terram ligonibus perfodere. „ Et ſicut ſolitus erat orare in Choro Eccle- „ ſiæ, ipſum ſepelierunt, quia bonus Homo „ vocabatur Albertus, & ſic incontinenti, „ divino miraculo vox ſonuit in Lombardia, „ quòd ipſe erat Sanctus, & quòd faciebat „ multa miracula, & taliter crevit vox, & „ fama de eo, quòd omnes debiles, & malè „ habentes, & innumerabiles Perſonæ undi- „ que illuc accedunt, & dicitur quòd multa

„ mi-

„ miracula facit, & vocatur Sanctus Albertus.

Num. III. „ Adest in dicta Vicinia in Ecclesia S. Matthiæ Corpus D. Alberti nostri „ Cremonensis, qui obiit de Anno 1279. de mense Madii, & in ipso Templo Corpus in „ Arca sepelitur; multa miracula tunc fecit.

Num. IV. „ Sub A. 1279. D. Albertus „ Cremonensis moritur. In Templo D. Matthiæ sepelitur honorificè a Cremonensibus, „ & miraculis claruit.

Num.V. Lodovico Cavitello sollecito Scrittore delle cose avvenute a Cremona, racconta, che un certo Alberto Bergamasco della Villa Ogni, o Aonio, essendo molestato da alcuni Nobili da Bergamo, quali gli volevano occupare da 40. pertiche di Terra, per schivare tali disturbi si partì lasciando ogni cosa, e venne a Cremona, e prese l'abito del Terz' Ordine di S. Domenico dalle mani de' Frati, quali allora dimoravano a S. Guglielmo, e dopo con l'esercizio suo guadagnava non solo il vitto per sè, ma ancora per altri poveri. Per divozione andò nove volte a Roma a visitare quelli luoghi Santi, ed otto volte andò in Spagna a venerare le Reliquie di S. Giacomo. Finalmente un giorno di Domenica alli

7. Mag-

7. Maggio ricevuti li Santi Sacramenti per mano del Rev. Curato di San Sepolcro rese l'Anima divotamente al suo Signore, e fu sepolto nella Chiesa di S. Mattia, ove è venerato come Santo: Ed aggiunge questo Scrittore, che avendo inteso Papa Gioan XX. la Santità di questo Alberto, e li Miracoli, che egli avea fatto in vita, e in morte, lo descrisse fra il numero delli Santi Confessori, e di Lui si fa memoria ogn' anno nel giorno suddetto della sua morte, e racconta tutto questo sotto l'Anno 1279.

E perchè in altre Scritture non ho trovato farsi memoria di questo Alberto, andai io a ragionar con il Rev. Rettore di S. Mattia, dove si trova sepolto questo Santo, per intendere, se egli avea notizia alcuna di esso, ed egli mi diede Copia d'una Scrittura, qual dice trovò nella Sacristia, quando prese il possesso di quella Chiesa, che fu l'Anno 1587., il qual Rev. Rettore si chiama Don Giacomo Pocchetto. Nelle qual Scritture, oltre le cose sopradette, vi si contengono questi Miracoli particolari. Primieramente, che venendo una volta da S. Giacomo a Cremona, e dovendo passare un Fiume, nè volendo il Barcaruolo riceverlo nella Barca, perchè non avea

avea con che pagarlo ; il Santo ſteſe la ſua Cappa ſopra l'acque , ed aſceſo ſopra di quella , miracoloſamente paſsò il Fiume . Duoi Padri Eremitani volevano far ſapere queſto miracoloſo paſſaggio del Fiume a tutti , ed il Santo diſſe , che ſe lo facevano ſapere , mai più averebbe poſto il piede in Cremona , per il chè promiſero tacerlo , mentre vivea . Un certo Ambroſio di Fauſtini invitò Fra Alberto a tagliar il fieno in un Campo , imponendogli , che menaſſe ſeco un Compagno . Nell' ora del pranzo il detto Ambroſio li portò da mangiare , e da lontano vide , che erano duoi che tagliavano il fieno , ma quando fu appreſſo , vide Fra Alberto ſolo , e l'iſteſſo occorſe nell'ora di merendare . La ſera il nominato Ambroſio voleva dare a Fra Alberto doppia mercede , penſando , che aveſſe avuto un Compagno , tanto più , perchè l'opra fatta giudicò non potere eſſere d'un ſolo , ma di duoi ; e Fra Alberto riſpoſe, che egli ſolo avea lavorato , e che perciò volea la mercede d'un ſolo .

Una Donna della Vicinanza di S. Fauſtino in Cremona chiamò Fra Alberto , acciò gli accomodaſſe una Botta di Vino , qual'avea in Cantina vuota . Venne Fra Alberto , che

la

la Donna non era in Casa, e levò li cerchj da una, quale era piena di vino, per il che il vino andò per terra, e sopraveuendo la Donna, e vedendo il vino per terra, chiamava se stessa disgraziata. Allora Fra Alberto disse, il Re di Gloria ci ajuterà; parole, quali spesso egli avea in bocca; onde racconciata la Botta, si trovò tutta piena di vino.

Una volta la Moglie di Fra Alberto avea fatto una Torta, ed essendo lei absente, Fra Alberto tagliò la sua parte, e la diede a' poveri; torna a casa la Moglie, qual avendo ciò inteso, si mostrava verso di lui molto fastidiosa; ma scoprendo poi di nuovo la Torta, la trovò intiera, per il che ella si rese poi dopo molto umile, ed elemosiniera.

Conoscendosi Fra Alberto vicino a morte, voleva essere sepolto nella Chiesa di San Guglielmo, nella quale abitavano li Frati di S. Domenico, dalli quali era solito di confessarsi, essendo dell' istess' Ordine, benchè Terzino, di quelli però che non stavano nelli Chiostri, ma in Casa sua, ma non avea cosa alcuna da spendere per la Sepoltura, onde mandò a dimandare il Paroco di S. Mattia, e non trovandosi allora a Casa, mandò a dimandare il Rettore di S. Sepolcro per la Santa

Co-

Comunione, il quale subito venne portando il Santissimo Sacramento, e trovò che già era Comunicato, e vide il Santo Comunichino nella bocca sua portatogli da una Colomba, e subito passò a miglior vita. In quel punto si sentirono a sonare le Campane della Chiesa di S. Mattia senza agiuto umano. Tentavano li vicini di cavare il Sepolcro suo nel Cemiterio di S. Mattia, nè mai fu possibile, ed entrati in Chiesa viddero un Sepolcro già cavato, ed ivi con licenza del Reverendissimo Vescovo, qual era Monsignor Ponzio de Ponzoni, fu sepolto, e vi si fabbricò un'Altare.

Non tacerò, che essendo io andato a visitare detto Altare, trovai, che il Santo era dipinto con il Mantello berettino, e la pittura era fatta da poco tempo in quà.

Num. VI. Alberto da Cremona Brentatore Homo bono morì a Cremona, e apparve molti Miracoli alla Sepoltura, per la qual cosa molte Genti andarono a Cremona, e andaron certi Brentatori di Parma; questi tornati fecero pingere la Figura di questo ad Trisinam Ecclesiæ Sancti Petri in Piazza Comune, la qual Figura fece anco assai Miracoli, per la qual cosa vi corson gl' Infermi, ed eran sanati, e tutta la Città, il Popolo, il Clero ve an-

andoro, e Trabache, e Pavajoni eran in Piazza, dove eran gl' Infermi dentro, ed ivi omni die si celebrava la Messa, e faceva Miracoli; e li Mestieri, ed Arte di Parma, grande, piccole, andavan con candele, e pallj, ed offerte, e fu in un dì offerto la valzuta di 300. lire Imperiali, e più, delle quali comperaron la Casa de' Malabranchi nella vicinanza de Santo Steffano in strata Claudia, per il Comune di Parma, Arte, e Mestieri, ed in quel loco fu edificato un'Ospitale, detto poi Ospitale di Santo Alberto, perpetuo duraturo a onor di Dio, e sussidio de' Poveri.

Num. VII. Divus Albertus Bergomensis ex Pago Aonii, seu Ollii, Agri Bergomensis, profectus Cremonam, dimissis quibuscumque bonis, quæ in eo Pago habebat, ad evitandam molestiam, quæ sibi inferebatur per Suardos ex primoribus Bergomensibus, ut sibi concederet Fundum perticarum circiter 40. in eo Pago situm, & per eum assumpto habitu Religiosorum Tertii Ordinis Prædicatorum Divi Dominici, unà cum Religiosis Conventualium Divi Francisci, commorantium tunc in ædibus Divi Gulielmi, ut præfertur, vitam suam ducendo summa cum abstinentia, vigiliis, orationibus, jejuniis, & aliis operibus

piis

piis incumbendo, & sibi victum acquirendo *laborerio Lanificii*, & lucrum, quod ex eo faciebat, dividendo cum pauperibus; & dum illinc novies profectus fuerit Romam ad ibi visitandum Reliquias Apostolorum Petri, & Pauli, & aliorum Sanctorum, quæ ibi asservarentur, & octies in Hispaniam ad visitandum Reliquias Divi Jacobi etiam Apostoli, ibi apud Galegorum Urbem asservatas, die Dominica 7. Maji, sumpto Ven. Sacramento Eucharistiæ e manibus Presbyteri Curati Ecclesiæ Divi Syri, nunc Sepulcri, ex hac vita migravit, & ejus Corpus sepultum fuit in Ecclesia Parochiali Divi Matthiæ, in cujus Parochia habitabat, & in qua reperitur, & colitur, Pontio Ponzono tunc Vicario Episcopali Cremonæ; & ob miracula, quibus vivens, & mortuus effulsit virtute Omnipotentis Dei, ex ordine Joannis XX. tunc Summi Pontif. his auditis, & adnotatis, fuit descriptus inter Sanctos Confessores, & ejus memoria quotannis celebratur Cremonæ ea die obitûs sui.

Num. VIII. Adì 7. Maggio 1279. in Cremona volossene al Cielo l'Anima beata di S. Alberto Confessore nostro Compatriota, nato ed allevato in Villa d'Ogna, nella Valle Seriana Superiore, di cui, tralasciati alquanti

Vescovi, tratteremo difusamente nel primo Libro del Terzo Volume.

Num. IX. Prima Parte lib. 2. cap. 17. pag. 72. e 77. Seconda Parte Vol. 1. lib. 1. pag. 13. 16. 26. 32. 44. 49. 102. 103. e seguenti: 142. 148. 149. 151. 152. 158. 227. 228. e seguenti: 237. 238. 262. e seguenti: 290. 332. e 333. Nel secondo Volume della stessa seconda Parte pag. 2. 3. 8. 9. 15. 16. 17. 30. 45. 96. 104. 125. 126. 142. 143. 144. 146. 147. 149. 151. 152. 154. 184. 201. 218. 219. 223. fino a 228. 232. fino a 254. 257. 260. 271. 272. 279. 286. 287. 292. 293. 307. 310. 314. 320. 321. 332. 377. e 384.

Num. X. Homobonus Cremonensis fuit ex honesta Tucengorum Familia, Patre Mercatore, non opulento illo quidem, sed tamen nec sordido, quippe cui ab Attavis usque esset domus in Urbe apud Ædem D. Ægidii, præterea Prædium suburbanum, undè victui suo necessaria quotannis capiebat. = Hunc parentes traduxere ad exercendam eam, quam ipsi faciebant, mercaturam.

Num. XI. In Instrumento Locationis recepto per qu. D. Joannem de Dragonibus aliàs Civem, ac publicum Imperiali Auctoritate Notarium Civitatis Cremonensis sub die 28.

men-

mensis Januarii Anni 1415. adsunt scripta ad literam hæc verba: „ Ibique Frater Julianus F. „ qu. Tedoldi de Gualenghis Minister, & Re- „ ctor Ospitalis S. Alberti Cremonæ. „ Et in alio loco legitur ut infra: „ Cui petiæ Terræ „ cohærent ab una parte Strata Persichelli, & „ ab alia, Jura dicti Ospitalis S. Alberti &c. „ Item in alio Instrumento Locationis recepto per qu. D. Bartholomæum de Syuria aliàs Civem, ac publicum Imperiali Auctoritate Notarium Cremonæ sub die 17. mensis Octobris Anni 1421. leguntur infrascripta verba: „ Cùm „ Frater Julianus de Gualenghis olim Minister „ Ven. Ospitalis S. Alberti Cremonæ nomine, „ & vice dicti Ospitalis investiverit &c. „ & hæc extracta sunt in forma authentica ex Archivo Scripturarum attinentium ad negotia Ven. Hospitalis Majoris sub titulo Sanctæ Mariæ Pietatis Cremonæ per D. Pompeum Antonium Boccolum Civem, & Notarium Collegiatum Cremonæ, dictique Ven. Hospitalis Majoris Ordinum Conservatorem, & Archivi Custodem sub die 20. mensis Julii A. 1745.

Num. XII. Beatissime Pater. = Benigno, lætoque animo excipiat S V. humillimas, ac devotas preces, quas, post Pedum oscula beatorum, tibi offerimus Minister Provincia-

lis, ac Deffinitores Ordinis Minorum S. Francisci Reformatorum in Provincia Brixiensi, ut Apostolica Auctoritate approbare digneris, ac roborare cultum, quo semper majores nostri, & nos venerati sumus S. Albertum a Villa Ognæ Tertiarium Ordinis S. Dominici, ante faciem Domini conspicuum. Sic constat ex antiquis Iconibus, & præsertim ex vetusta Tabella, in qua apparet Sanctus genuflexus ad januam Cœnobii S. Gulielmi apud Cremonam, coram duobus Religiosis S. P. Dominici, petens benedictionem, habitu albo indutus cum cappa grisei coloris, quæ asservatur in cubiculo prope Ecclesiam nostram in honorem dicti Servi Dei erectam. Ad hanc quotannis confluere solent finitimi populi, votaque D. Alberto semper nuncupare; & si unquam aliàs, hoc præcipuè tempore, quo Insubria exitiosis miseriis seipsam conficiens, domesticorum Dei præsidio, ac tutelâ opus habet; Indeque sperandum, ut inviolabili firmata munimine veneratio, quæ S. Alberto exhibetur, vehementiùs populum ad devotionem commoveat, precibusque suis, & meritis iratum Numen ad misericordiam flectat, quatenus arcus conterat, & confringat arma; ac Beatitudinem Vestram diù conservet, &

feli-

feliciter pro consolatione Ecclesiæ suæ Sanctæ.

Dat. Bergomi in Conventu Sanctæ Mariæ Gratiarum mense Augusto 1746.

Subscripta ab Adm. Rev. P. Damaso de Arcene Magistro Provinciali, & a PP. Deffinitoribus ejusdem Provinciæ Ordinis Min. Strictioris Observantiæ, Sigilloque ejusdem Officii munita.

In reiteratis postea ejusdem Brixiensis Provinciæ ad Summum Pontificem demissis precibus repetunt & urgent laudati Patrés non minus pii quàm docti Testes oculares, S. Albertum Tertio Ordini S. Dominici nomen dedisse amplioribus verbis, ita de ipso loquendo: „ Qui habitum gessit Tertiariorum „ S. P. Dominici, pro ut testantur Tabellæ, & „ Imagines tam in dicta Villa Ognæ, quàm „ in tota Valle Seriana existentes.

Num. XIII. Pateat omnibus; „ Come „ nel Muro, che risguarda alla Chiesa delle „ Monache di S. Chiara, dette del Paradiso, „ Casa spettante ora a Pietro quond. Ventura Comunetti della magnifica Terra di Clusone, Terra, e Capitale della Valle Seriana Superiore, Diocesi di Bergamo, Stato „ Veneto, trovasi una Pittura a fresco, in cui

„ vedonsi dipinte, alla destra S. Antonio Ab-
„ bate, in mezzo la Beata Vergine Maria,
„ che tiene il Bambino Gesù in braccio, dipoi
„ S. Sebastiano, e dopo nel termine trovasi
„ dipinto S. Alberto in piedi con una Veste
„ lunga sino alla metà delle Gambe di colore
„ castaneo, con sopra lo Scapulare bianco,
„ in mano destra tiene la corona, e nella sini-
„ stra un bastone. In capo tiene una doppia
„ beretta, di sotto di colore castaneo, e di
„ sopra di color bianco, con l'aureola a oro
„ in capo.

„ Di sotto poi si vedono queste parole
„ in lettera gotica = *Sta Opera fece facere M.*
„ *Andriolo Fiolo che fu del Ser* . . . . ed il re-
„ stante non si può leggere per essere il mu-
„ ro rotto. Dipoi si vede il Millesimo in
„ lettera gotica, (dee dirsi in numeri roma-
ni) MD.

„ Fra Desiderio da Leffe Guardiano del
„ Convento di S. Alberto affermo avere ve-
„ duto con i proprj occhj, ed essere il sopra
„ scritto verissimo.

„ Io F. Celestino d'Erbusco Min. Osserv.
„ affermo d'aver veduta la sopradetta Pittura
„ tale quale è sopra descritta.

„ P. Andrea Trusardi affermo aver ve-
„ duto

„ duto la sopra Pittura, esser tutto vero co-
„ me sopra si vede scritto.

In calce attestationis hujus adest Legalizatio Thomæ filii D. Jo. Antonii de Calvis de Clusono V. A. Notarii Publici, de cujus Thomæ publico, & legali Officio, ejusque plena Fide ubique locorum testatur Excell.mus Nob. Venetus D. Antonius Cornelius pro Serenifs. Duc. Dominio Venetiarum Vallis Serianæ Superioris Prætor sub die 17. Augusti Anno 1742.

Num. XIV. Paragrafo di Lettera scritta, sotto li 11. Agosto del corrente 1746. dal Rev. Sig. D. Giacinto Mazzoleni Paroco di Villa d'Ogna al Rev.mo P. Inquisitore di Milano. „ Noi
„ abbiamo il Quadro nel Convento de' medesi-
„ mi PP. Riformati, abbiamo la Pittura sopra la
„ Casa Morotti, del 1515. penso quella, che sua
„ P. Rev.ma mi ricerca, altra in Casa Cedroni
„ del 1518. l'antico Quadro sopra il Pulpito del-
„ la Chiesa Parochiale, l'antico Stendardo colla
„ sottoveste di S. Alberto sino a' piedi color di
„ vino, e sopra come una Pianeta sino alle
„ ginocchia unita però sotto le braccia bian-
„ cheggiante; Un' altra Pittura sopra antico
„ Parapetto di Corame quasi del tutto bianca,
„ tutte prodotte in processo. Più abbiamo an-
„ cora una Statoa sopra l'Altare Maggiore di

 „ le-

„ legno antichissima, mentre era del Tabernacolo vecchio, già per decreto levato, „ con la Veste sino alli piedi bianca, e sopra „ con Mantello dorato; nè vale il dire, che „ è bianca la Veste per essere inargentata, „ perchè la Statoa di S. Matteo, nell' antichità, e grandezza del tutto simile, e che „ serve ancor mò di abbellimento al nuovo „ Tabernacolo, ha la Veste rossa. E perchè „ una rossa, e l'altra bianca? Questo non è „ in Processo. Il Quadro nella Parochiale di „ Nazulino all'Altare della B. V. a man dritta, neppur questo è in Processo, e però „ moderno ec.

Num. XV. In Libro, cui titulus: Scripturæ Visitationis Apostolicæ Civitatis Cremonæ factæ a Sancto Carolo Cardinali Visitatore Apostolico Anno 1575. in Quaternione 18. ejusdem Libri quoad Ecclesiam Parochialem S. Matthiæ, reperitur decretum sequens: „ Si „ fabbrichi un luogo nella Cappella del Beato „ Alberto da serrare con chiavi, nel quale „ si tenghino le Reliquie; „ Item fol. 3. decretum 4. „ Si aggrandisca la Bradella dell'Altare del Beato Alberto, quale facci un solo „ scalino, e se gli metta davanti la sua Crate „ di ferro.

Et in Volumine Visitationis Civitatis, & Diœcesis Bergomi ab eodem Sancto Carolo Visitatore Apostolico factæ eodem Anno, in fol. 289. ubi de Ecclesia Parochiali S. Matthæi Loci Villæ Oneæ agitur, inter alia reperitur §. 5. „ In Altari S. Alberti adest Schola sub „ eodem Titulo, quæ ibi celebrare facit sin- „ gulâ quaque secundâ Dominicâ cujuslibet „ mensis. „ Et sequenti fol. 290. §. ultimo reperitur, ut sequitur; „ Ecclesia cum Hospi- „ tali sub Titulo S. Alberti, quæ campestris „ est, membrum dictæ Parochialis Ecclesiæ de „ Villa Oneæ, in qua ex devotione Schola- „ rium S. Alberti quandoque celebratur; ibi- „ que custodiuntur, & venerantur Reliquiæ „ Beati Alberti illius Loci Oriundi, ex cujus „ hæreditate, & bonis Ecclesia hæc fuit ere- „ cta, erectumque etiam fuit, ac fundatum, „ & dotatum Hospitale S. Alberti nuncupa- „ tum penès ipsam Ecclesiam „ &c. Et quibusdam interjectis, sequitur: „ In Altari Majori „ a cornu Epistolæ asservatur Vas aquâ bene- „ dictâ plenum, quæ singulis Annis die 7. „ Maji per Curatum renovatur, & benedici- „ tur cum Reliquia S. Alberti, quæ a Paro- „ cho processionalitèr affertur, & in aqua „ emergitur, febricitantesque, & alio morbo „ la-

„ laborantes ad eam accipiendam transmittunt,
„ ob idque sanari asserunt; ideoque ex toto
„ mense Maji magnus Populi concursus confluit ad hanc Ecclesiam ex devotione aquæ
„ prædictæ, & ut etiam patet informationibus
„ superinde sumptis in Libro Processuum.

Et in Libro Decretorum ejusdem S. Caroli Visitatoris Apostolici fol. 159. tergo reperitur scriptum, ut sequitur: „ In Ecclesia S.
„ Matthæi loci Villæ Oneæ. §. ultimo: Brachium Sancti Alberti velo semper coopertum servetur. „ Et fol. 160. hæc leguntur:
„ In Ecclesia, & Hospitali Sancti Alberti. §. 4.
„ Hospitalitas instauretur juxta formam ejus
„ fundationis. = Debita, ac solita obsequia in
„ eo Hospitali, & ejus Ecclesia observentur,
„ & ut latiùs patet Instrumento per Cancellarium visitationis recepto, ideoque restaurentur quàm primùm ædes dicti Hospitalis.

Hæc omnia peracta fuerunt sub die 2. Mensis Octobris A. 1575. ut constat ex Authentico Transumpto R. D. Jo. Francisci Sisinii Notarii Apostolici, & Custodis Archivi visitationum Curiæ Archiepiscopalis Mediolani, subscripto sub die 26. Septembris currentis A. 1746. adjecta Legalizatione Illustrissimi & Reverendissimi Domini Vicarii Generalis Archiepiscopalis Mediolani.

Num.

Num. XVI. Transunto Italiano d'un pubblico Instrumento in lingua Latina, e Cattalana, rogato dal pubblico Notajo Ignazio Coromina, e Bosch nella Città di Vich in Cattalogna sotto li 25. Maggio del corrente Anno 1746. con tutte le più autentiche formalità, e legali attestazioni: „ Attendendo, che per
„ certi fini, ed effetti convien sapersi, quanto
„ tempo è, che l'Immagine di S. Alberto
„ Bergomense sia collocata nel presente Alta-
„ re proprio della Università delli Lavoratori
„ di Pannina della presente Città di Vich,
„ e di quanto in quà si celebri la Festa di
„ detto Santo; perciò dicono, e dichiarano,
„ cioè il P. Fr. Tommaso Font Priore, di
„ più di quarant' anni a questa parte, ed
„ il P. Fr. Emmanuele Tio di più di cin-
„ quant'anni a questa parte sempre anno vi-
„ sto, ed osservato essere collocato, e posto
„ il presente Altare proprio di detta Univer-
„ sità nella presente Chiesa, e nella parte dell'
„ Epistola, ed in esso collocata, e posta l'Im-
„ magine, che si vede, e guarda di S. Alber-
„ to Bergomense, fatta Statua di legno, pittu-
„ rata coll'abito, e scapulario di colore bian-
„ co, ed il Mantello di colore negro, tenen-
„ do nella destra mano un Giglio, e nella si-

„ ni-

„ niſtra una Carda (*a*), al qual Santo in detto
„ Altare, ſempre che loro anno avuta la re-
„ ſidenza in detta Città, anno viſto che detta
„ Univerſità delli Lavoratori di Pannina tutti
„ gl'anni al giorno ſette del meſe di Maggio
„ facevano, e celebravano la Feſta, come fin'
„ al giorno d'oggi fanno, ed aver veduto, e
„ letto ne' libri della Sacriſtia della preſente
„ Chieſa, che nel giorno ſette del meſe di
„ Maggio dell' anno mille ſeicento ſettanta-
„ quattro per ordine, e conto della medeſima
„ Univerſità ſi cominciò a fare, e celebrare
„ detta Feſta, e che fin al giorno preſente
„ s'è uſato; che è quanto ſopra il predetto
„ anno viſto, ed oſſervato, e queſto diſſero eſ-
„ ſere la verità per il giuramento preſtato.

Queſta è la Particola del detto Inſtrumento toccante il culto di S. Alberto nella Chieſa di S. Domenico de' PP. Predicatori della Città di Vich, o Vico in Cattalogna.

(a) *Carda, ſtrumento, con cui ſi ſcardaſſa, e raffina la Lana.*

* * * * * *

Duo adnotanda ſubjicimus.

I. Quòd Cl. Vir J. U. D. Franciſcus Ariſius in hac non ſemel Diſſertatione commendatus

datus a præſenti Vita ferè nonagenarius deceſſit A. 1743., perpetuò tamen duraturus in Eruditorum memoria ob innumera ſublimis ingenii ad Patriæ decus, & Poëſis delicias edita, atque relicta monumenta. Quamobrem apud ejuſdem Filium J. U. D. Homobonum Xaverium, cùm ſelectæ ac copioſæ Bibliothecæ hæredem, tùm paternæ gloriæ æmulum, & non impari præditum mente nunc adſervantur Manuſcripta, quæ Cap. II. innuimus.

II. Quòd olim Equites ſeu Fratres Sanctæ Mariæ Glorioſæ, dicti Gaudentes, ab eorum pene exordio moram duxerint Cremonæ, ut in Sanctuario Cremonenſi pag. 21. a Pellegrino Merula ſcitè animadvertitur, & traditur inter Obſervationes ad feſtum Aſſumptionis Beatiſſimæ Mariæ Virginis, cujus glorioſo illuc titulo magnifica decoratur Cathedralis Eccleſia, quia ſub iſtius Paræcia ipſimet ad publicum bonum, & potiſſimùm Infirmorum curam convivebant. In Manuſcriptis pariter ſtrenuo confectis labore a laudato Joſeph Breſſiani apud J. U. D. Franciſcum Mariam Breſſiani Carena ipſius pronepotem, Juriſprudentiâ, ac aliis bonis artibus ornatiſſimum videri poſſunt non pauca a præfatis Equitibus peracta quoad uſque in dicta Civitate permanſe-

ferunt. Nihilominus de tam nobili Fratrum Tertii Ordinis S. Dominici Cœtu Cremonæ olim degente nec iota adinveniri datum fuit in Archivo documentorum satis superque feraci Cœnobii PP. Prædicatorum ejusdem Urbis, nec apud ullum Scriptorem memorati Ordinis. Mirum igitur non sit, si de Tertiariatu nostri S. Alberti pauca scriptis consignata supersint! Eo vel maximè, cùm de Viro Agricola, extraneo, mechanicis artibus addicto, uxorato, propriam incolente domum, extra sui Ordinis Ecclesiam sepulto, ac venerato ageretur. Mirum tamen censendum est, & supra omnem hominum opinionem, allata monumenta hactenus fuisse servata, inducto non obstante anticipatæ emortualis Epochæ errore, quem viri ceteroquin docti inconsultò amplexi sunt. Et hoc quidem, quinque Seculorum decursu, ad majorem Dei gloriam in nostro Sancto ne dum ab Ecclesiasticis, sed & a profanis Chronistis summopere exaltato provehendam, pro qua dumtaxat, quantum in nobis fuit, studiosè decertavimus.

F I N I S.